

Opinnäytetyö (AMK)

Sosionomikoulutus

2023

Anitra Alhoniemi

Koulusosionomi työyhteisössä

– Koulun henkilökunnan näkemyksiä
koulusosionomin työnkuvasta ja mahdollisuuksista
vaikuttaa alakoulun arjessa

Opinnäytetyö (AMK) | Tiivistelmä

Turun ammattikorkeakoulu

Sosionomikoulutus

2023 | 41 sivua

Anitra Alhoniemi

Koulusosionomi työyhteisössä

- Koulun henkilökunnan näkemyksiä koulusosionomin työnkuvasta ja mahdollisuuksista vaikuttaa alakoulun arjessa

Opinnäytetyö käsittelee koulun roolia kasvattajana sekä lapsen ja hänen perheensä hyvinvoinnin tukena. Koulun sosiaalinen työ on laaja käsite, joka nivoutuu opetuksen, ohjauksen ja opiskeluhuollon palveluiden yhteisesti toteutettavaksi kokonaisuudeksi. Tässä opinnäytetyössä korostuu alakoulussa tehtävän sosiaalisen työn merkitys lasten ja perheiden sosiaalisten haasteiden jatkuvasti moninaistuessa.

Opinnäytetyössä kartoitetaan koulusosionomin työnkuvaa sekä tarpeellisuutta alakoulussa tehtävän työyhteisökyselyn avulla. Toimeksiantaja on Salon kaupunki ja tutkimusosuus on toteutettu Salon kaupungissa sijaitsevassa keskisuudessa alakoulussa. Laadullisen tutkimuksen aineisto on kerätty sähköisesti täytettävän työyhteisökyselyn avulla. Kysely sisälsi avoimia kysymyksiä koskien koulusosionomin työn erilaisia vaikutusmahdollisuuksia työyhteisössä ja siihen saivat vastata kaikki yksikön työntekijät.

Tutkimuksen tuloksissa korostuu, että koulun roolia perheiden monimuotoisessa tukemisessa pidetään tärkeänä, ja että varhainen puuttuminen alakouluikäisten keskuudessa koetaan hyödyllisenä panostuksen kohteena. Lasten keskuuteen jalkautuva matalan kynnyksen aikuinen koetaan tervetulleena lisänä alakoulun työyhteisöön.

Asiasanat:

koulusosionomi, koulusosiaalityö, varhainen tuki, opiskeluhuolto

Bachelor's Thesis | Abstract

Turku University of Applied Sciences

Bachelor of Social Services

2023 | 41 pages

Anitra Alhoniemi

The Bachelor of Social Services as a part of work organization in Primary School

- The impressions of school personnel about how the social work in everyday life of Primary School could be developed with the help of the Bachelor of Social Services

The thesis deals with the role of primary school as an educator and a welfare support to the schoolchildren and their families. School social work is a broad concept which is interwoven with teaching, guiding and school welfare services. This thesis highlights the importance of school social work when the social challenges of the children and their families become more and more obvious.

The main purpose of this thesis is to survey the possibilities of the Bachelor of Social Services to work as a school support person among the work organization in primary school. The opinions and impressions of school personnel are presented with the help of a survey results. The survey was carried out in the city of Salo in a medium-sized primary school. The data of this qualitative research were collected with the help of a digital survey. The survey included open ended questions and the entire work community were allowed to answer.

The results of the survey say that the role of school as a multi-dimensional support of families is considered important. Early support for the primary school students were found to be useful subject to invest to. The school support person among children is a welcomed addition to a part of low threshold service.

Keywords:

school support person, school social work, early support, student welfare

Sisältö

1 Johdanto	6
2 Koulun rooli kasvattajana ja lapsen hyvinvoinnin tukena	8
2.1 Perusopetuksen ja koulutusjärjestelmän tavoite	8
2.2 Opiskeluhoolto koululaisten ja perheiden tukena	10
2.3 Opiskeluhoolto hyvinvointialueille	13
3 Koulun sosiaalinen työ	15
3.1 Sosiaalinen työ koulun arjessa	15
3.2 Koulusosionomin työnkuva	16
3.3 Aikaisemmat koulusosionomin työnkuvaa käsittelevät opinnäytetyöt	17
4 Tutkimus koulusosionomin työnkuvaan ja tarpeellisuuteen liittyen	20
4.1 Tutkimuksen toteutus Salon kaupungin perusopetuksen alakoulussa	20
4.2 Tutkimuksen tavoite ja tutkimustehtävät	21
5 Tutkimusmenetelmä ja tulosten analysointi	23
5.1 Tutkimusmenetelmänä laadullinen tutkimus	23
5.2 Tutkimusaineisto ja sen analysointitapa	24
6 Tutkimuksen tulokset	27
6.1 Työyhteisökyselyn vastausten lukumäärät ja aikaisempi tuntemus koulusosionomin työstä	27
6.2 Koulusosionomin työnkuva koululaisen ja hänen perheensä tukena	28
6.3 Koulusosionomi työyhteisön jäsenten tukena	31
6.4 Tutkimustulosten yhteenveto	32
7 Lopuksi	37
7.1 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus	37
7.2 Pohdinta koulusosionomin työnkuvasta tulevaisuuden ammattina	39
Lähteet	42

Liitteet

Liite 1. Saatekirje tutkimukseen osallistuville

Liite 2. Kysely työyhteisön jäsenille

Kuvat

Kuva 1. Työyhteisökyselyn vastauksista esille nousseet teemat, joissa koetaan olevan tarvetta koulusosionomin työlle alakouluikäisten keskuudessa. 34

Kuva 2. Työyhteisökyselyn vastauksista esille nousseet teemat, joihin työyhteisön jäsenet toivovat koulusosionomin tukea oman ammattinsa näkökulmasta. 35

Taulukot

Taulukko 1. Esimerkki aineiston pelkistämisestä ja tiivistämisestä käsitteiksi eli teemoiksi. 26

1 Johdanto

Opinnäytetyön aiheena on koulusosionomin työnkuvaan perehtyminen, sen esille tuominen sekä koulusosionomin työn mahdollisuuksien ja tarpeen kartoittaminen alakoulussa tehtävän työyhteisökyselyn avulla. Opinnäytetyön toimeksiantaja on Salon kaupunki ja sen tavoitteena on tuoda toimeksiantajan ja koulun henkilökunnan tietoisuuteen melko uusi ja tuntematon ammattinimike, joka toivottavasti tulevaisuudessa vakiintuu osaksi koulujen moniammatillisen yhteistyön kokonaisuutta.

Koulusosionomin työstä ja sen tarpeellisuudesta on tehty aikaisemminkin opinnäytetöitä. Nämä opinnäytetyöt tuovat ehkä vahvimman tietoperustan tällä hetkellä kouluissa työskentelevien sosionomien varsinaisesta työnkuvasta. Aikaisemmat aiheita käsittelevät opinnäytetyöt on toteutettu pitkälti yläkoulumaailmassa ja nuorten kanssa tehtävän ohjauksen näkökulmasta, kun taas tässä opinnäytetyössä painottuu koulusosionomin tarve ja mahdollisuudet erityisesti alakoulu yhteisössä.

Opinnäytetyö käsittelee koulun roolia kasvattajana sekä lapsen ja hänen perheensä hyvinvoinnin tukena. Koulun sosiaalinen työ on laaja käsite, joka nivoutuu opetuksen, ohjauksen ja opiskeluhuollon palveluiden yhteisesti toteutettavaksi kokonaisuudeksi. Tämä opinnäytetyö korostaa koulun sosiaalisen työn tärkeää tehtävää ja kouluhyvinvoinnin merkitystä. Opinnäytetyössä painotetaan tarvetta koulusosionomeille osana nykyaikaista koulujärjestelmää sekä heidän rooliaan asiantuntijoina sosiaalisia ongelmia ennaltaehkäisevässä työssä.

Opinnäytetyön tutkimusosuus on toteutettu Salon kaupungissa sijaitsevassa keskisuudessa alakoulussa. Tutkimus on laadullinen eli kvalitatiivinen tutkimus, jonka aineisto on kerätty sähköisesti täytettävän työyhteisökyselyn avulla keväällä 2023. Kyselyyn saivat vastata kaikki yksikön työntekijät (opettajat, rehtori, koulunkäynninohjaajat ja opiskeluhuollon henkilöstö). Kysely sisälsi avoimia kysymyksiä koskien koulusosionomin työn erilaisia vaikutusmahdollisuuksia työyhteisössä. Tutkimuksen tuloksena oli tarkoitus

saada laadullisen sisällönanalyysin ja teemoittelun avulla nimettyä selkeitä aihealueita, joissa koulusosionomin työlle nähtiin tarve ja mahdollisuus vaikuttaa.

Tutkimuksen tuloksena saatiin selville, että koulun sosiaaliselle työlle ja sen kehittämiseksi nähdään suurta tarvetta. Koulun roolia ennaltaehkäisevässä lastensuojelutyössä ja perheiden monimuotoisessa tukemisessa pidetään tärkeänä, ja varhainen puuttuminen alakouluikäisten keskuudessa koetaan järkevänä panostuksen kohteena.

Koulusosionomi koetaan yleisesti tervetulleena lisänä alakoulun työyhteisöön, kunhan työnkuva on selkeästi määritelty. Koulusosionomin ajatellaan olevan matalan kynnyksen aikuinen, joka jalkautuu lasten keskuuteen. Työnkuvaan kuuluu moniammatillisen yhteistyön ja havainnointityön lisäksi oppilaiden ja heidän perheidensä tukemista, ohjaamista ja neuvomista erilaisia menetelmiä apuna käyttäen.

Tämä opinnäytetyö syntyi kiinnostuksesta tuoda esille alakoulussa tehtävän sosiaalisen työn merkitystä ja pyrkimyksestä vaikuttaa sen kehittämiseen lasten ja perheiden sosiaalisten haasteiden jatkuvasti moninaistuessa. Työskentelen itse koulunkäynninohjaajana alkuopetuksessa ja pohdin opinnäytetyössä myös omien kokemusten, havaintojen ja moniammatillisten keskustelujen kautta heränneitä ajatuksia. Koulunkäynninohjaajan työn näkökulma toimi vahvana motivaationa opinnäytetyön toteutukselle.

2 Koulun rooli kasvattajana ja lapsen hyvinvoinnin tukena

2.1 Perusopetuksen ja koulutusjärjestelmän tavoite

Koulu on Suomessa ja suomalaisessa yhteiskunnassa yksi tärkeimmistä tukipilareista peruskouluikäisen lapsen maailmassa. Suomalainen koulujärjestelmä tarjoaa hyvinvointia ja sosiaalista pääomaa aina varhaiskasvatuksesta korkeakouluopintoihin saakka. Koulu muodostaa yhteisön, jossa myös erilaiset ongelmatilanteet ja kriisit kuuluvat yksilön elämään. Kouluikäisten, haavoittuvaisten lasten ja nuorten kriisien ratkaiseminen ei onnistu pelkästään yhteisön ulkopuolella, vaan koulun roolilla ja toiminnalla on suuri merkitys. (Wallin 2011, 27.)

Peruskoulu käsittää luokat 1–9. Perusopetus on maksutonta ja antaa kaikille saman jatko-opintokelpoisuuden. Perusopetus tarjoaa oppilaille mahdollisuuden laajan yleissivistyksen perustan muodostamiseen ja sen järjestämistä ohjaavat veloitteet perustuvat perusopetuslakiin sekä opetussuunnitelman perusteisiin. Perusopetuksen tavoitteena on tukea oppilaiden kasvua ihmisyyteen ja eettisesti vastuukykyiseen yhteiskunnan jäsenyyteen sekä antaa heille elämässä tarpeellisia tietoja ja taitoja. Opetuksella lisätään sivistystä ja tasa-arvoisuutta yhteiskunnassa sekä parannetaan oppilaiden edellytyksiä kehittää itseään elämänsä aikana. (Perusopetuslaki 1998/628, 1:2.)

Opetussuunnitelman perusteet tukevat ja ohjaavat opetuksen järjestämistä ja koulutyötä sekä edistävät perusopetuksen yhdenvertaista toteutumista. Perusopetuksessa yhdistyvät sekä opetus että kasvatus kokonaisuudeksi, jossa eri osa-alueiden sisällöt liittyvät yhteen ja muodostavat koulun toimintakulttuurin perustan. Paikallinen opetussuunnitelma on tärkeä osa ohjausjärjestelmää ja sillä on keskeinen merkitys sekä valtakunnallisten tavoitteiden että paikallisesti tärkeänä pidettyjen tavoitteiden toteuttamisessa. Paikallinen opetussuunnitelma luo yhteisen perustan päivittäiselle koulutyölle. Se on strateginen ja pedagoginen työkalu, joka linjaa opetuksen järjestäjän toimintaa sekä koulujen työtä.

Opetussuunnitelma yhdistää koulujen toiminnan muuhun paikalliseen toimintaan lasten ja nuorten hyvinvoinnin ja oppimisen edistämiseksi. (Salon kaupungin perusopetuksen opetussuunnitelma 2016, 9.)

Perusopetuksessa noudatettavan oppimiskäsityksen mukaan lapsi tai nuori on aktiivinen toimija ja oppiminen tapahtuu vuorovaikutuksessa toisten oppilaiden, koulun aikuisten sekä eri yhteisöjen ja oppimisympäristöjen kanssa. Tavoitteena on laaja-alainen osaaminen, jolla tarkoitetaan tietojen, taitojen, arvojen, asenteiden ja tahdon muodostamaa kokonaisuutta. (Salo 2022a.)

Kaikilla opetukseen osallistuvilla on oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön. Opetukseen osallistuvalla on oikeus tulla kohdelluksi siten, että häntä ei syrjitä alkuperän, kansalaisuuden, kielen, uskonnon, sukupuolen tai vammaisuuden vuoksi. (Perusopetuslaki 1998/628, 7:29.) Monikulttuurisuus korostuu nykyaikaisissa kouluissa ja erilaisten elämäntilanteiden vaikutukset koululaisten arjessa näkyvät päivittäin. Oppilaiden tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden saavuttamiseksi yleis- ja erityisopetus toimivat usein yhteistyössä, ja lisäksi on tarjolla kaikille oppilaille avoimia kerhoja. Tarvittaessa järjestetään tukiopetusta sekä oman kielen ja uskonnon opetusta.

Suomalaista koulutusjärjestelmää on yleisesti pidetty yhtenä maailman parhaista. Se perustuu siihen, että yhtäläiset koulutusmahdollisuudet tarjotaan kaikille. Koulutusjärjestelmä pohjautuu oikeudenmukaisuuteen ja syrjimättömyyteen; arvoihin, jotka ylläpitävät suomalaista hyvinvointiyhteiskuntaa. Koulutukseen suhtaudutaan positiivisesti ja opetussuunnitelmat suunnitellaan ja toteutetaan paikallisella tasolla. Opettajat ovat korkeasti koulutettuja ja työhönsä sitoutuneita, yhteistyötä tehdään monialaisesti ja oppimiseen ja hyvinvointiin on tarjolla yksilöllistä tukea. (Aalto-yliopisto 2023.)

Vuoden 2011 alusta perusopetuksessa on otettu käyttöön kolmiportainen oppimisen ja koulunkäynnin tuen malli. Kolme tuen tasoa ovat yleinen, tehostettu ja erityinen tuki. Kolmiportaisessa mallissa tuen määrä ja tiheys kasvavat tarpeen suurentuessa. Yleinen tuki on tarkoitettu kaikille oppilaille, tehostettu tuki osittaista oppimisen tukea tarvitseville oppilaille, ja erityinen tuki jatkuvaa

oppimisen tukea tarvitseville oppilaille. Mitä haastavammista oppimisen tai osallistumisen ongelmista on kysymys, sitä intensiivisempää tukea oppilaalle tarjotaan. (Pesonen & Laine 2016, 73.)

Laadukkaasta järjestelmästä huolimatta suomalaisten PISA-menestys ja kouluviihtyvyys on ollut jo pitkään laskussa. PISA (Programme for International Students Assessment) on tutkimusohjelma, joka tuottaa kansainvälisesti tietoa koulutuksen tilasta ja tuloksista sekä opiskelutaidoista ja opiskeluun liittyvistä asenteista. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2023.) Syynä tulosten tippumiseen ei vaikuttaisi olevan koulujärjestelmän tai opetuksen rapautuminen, vaan lasten ja nuorten sosioemotionaalinen pahoinvointi, huonokäyttöisyys, auktoriteettien kunnioittamattomuus, syrjäytyminen ja välinpitämättömyys tulevaisuutta kohtaan. (Junttila 2015, 23.)

Tähän koululaisten huonovointisuuteen on havahduttu ja opetusta ja koulutusta koskeviin ohjelmiin ja ohjeisiin on lisätty lasten ja nuorten sosioemotionaalisen hyvinvoinnin huomioiminen. Kasvatus, koulutus ja opetus ei saisi olla vain uusien tietojen ja taitojen tavoittelemista, vaan elämistä ajassa. (Junttila 2015, 24.)

Kouluikäisten psyykkinen hyvinvointi ja siihen liittyvät monet ulottuvuudet saavat toivottavasti jatkossakin lisää näkyvyyttä. Lapsia ja nuoria täytyy tukea tulemaan toimeen erilaisissa ympäristöissä ja erilaisten ihmisten kanssa. Ja ensisijaisesti tulemaan toimeen itsensä kanssa, sillä jos ei kelpaa itselleen, on vaikea kehittyä ja olla tekemisissä muidenkaan kanssa. (Junttila 2015, 24.) Se, että koulun työyhteisö voi hyvin, on perusta onnistuneelle opetukselle. Hyvinvoiva työyhteisö antaa edellytykset oppilaiden hyväksi tehtävälle tulokselliselle ja onnistuneelle työlle. (Opetusalan Ammattijärjestö 2020.)

2.2 Opiskeluhoolto koululaisten ja perheiden tukena

Opiskeluhoollon toiminnan tarkoituksena on edistää oppimista, terveyttä, hyvinvointia ja osallisuutta sekä ehkäistä ongelmien syntyä. Opiskeluhoollon tehtävä on myös tarjota varhaista tukea sitä tarvitseville sekä edistää työyhteisön ja oppimisympäristön hyvinvointia, yhteisöllistä toimintaa sekä koulun ja kodin

välistä yhteistyötä. (Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 2013/1287, 1:3.) Opiskeluhoitoa toteutetaan opetustoimen sekä hyvinvointialueen monialaisena suunnitelmallisena yhteistyönä oppilaiden, huoltajien ja muiden yhteistyötahojen kanssa (Laki oppilas- ja opiskelijahuoltolain muuttamisesta 2022/377, 1:3.4).

Opiskeluhoito on koululaisten peruspalvelu. Opiskeluhoillon palveluiden on tarkoitus olla lähellä oppilaita, että vaikeassa tilanteessa olevat lapset ja nuoret löytäisivät turvallisen ammatillisen aikuiskontaktin heitä askarruttavien asioiden käsittelemiseen. Opiskeluhoillon henkilöstön eli terveydenhoitajan, koulupsykologin ja koulukuraattorin ammattirooliin kuuluu kiinnostus lasten hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen ja vaalimiseen ja heitä kaikkia sitoo vaitiolovelvollisuus, jonka tarkoitus on tukea oppilaan luottamusta. (Mäkelä 2019, 26.)

Koulukuraattori on koulun sosiaalityöntekijä; sosiaalityön asiantuntija kouluyhteisössä. Hänen tehtäviinsä kuuluu sosiaalisten ongelmien tunnistaminen ja niihin puuttuminen. Koulukuraattori tarkastelee sosiaalisia ilmiöitä kokonaisvaltaisesti yksilön, perheen, ryhmän ja kouluyhteisön näkökulmasta. Tavoitteena on edistää oppilaiden sosiaalista kasvua ja arjen sujumista, toimintakykyä ja vuorovaikutusta. (Salo 2022b.)

Koulukuraattori järjestää apua, neuvontaa ja ohjausta tilanteissa, joissa jokin asia koulussa, kotona tai vapaa-aikana haittaa lapsen koulunkäyntiä. Oppilas voi joko ottaa itse yhteyttä koulukuraattoriin, tai yhteyden voi ottaa myös huoltaja tai koulun työntekijä. Koulu keskustelee aina ensin vanhempien kanssa ennen yhteydenottoaan koulukuraattoriin. Koulukuraattorin yhteydenotto on kutsu yhteistyöhön, tilanteen selvittelyyn ja tarvittavien muutosten ja tukitoimien yhteiseen pohdintaan. Kuraattori toimii yhteistyössä opettajien, vanhempien sekä koulun muun henkilökunnan kanssa ja antaa heille asiantuntija-apua sekä konsultaatiota. (Salo 2022b.)

Kuraattorin tehtävänä on perehtyä oman alueensa kouluihin, elinoloihin, alueella palveluja tarjoaviin yhteistyökumppaneihin sekä luoda toimivat yhteistyöverkostot. Koulukuraattori ohjaa oppilaan tarvittaessa koulun

ulkopuolisten tukipalvelujen piiriin ja toimii moniammatillisessa yhteistyössä tukiverkoston kanssa. Koulukuraattori pyrkii yhdessä koulun henkilökunnan kanssa edistämään ja kehittämään koulu yhteisön hyvinvointia. (Salo 2022b.)

Koulupsykologi tarjoaa psykologisia arviointi- ja neuvontapalveluja sekä ohjaa tarvittaessa asiakkaitaan eteenpäin eri yhteistyötahoille. Tavoitteena on lasten koulunkäynnin, oppimisen ja hyvinvoinnin edistäminen. Koulupsykologiin voi olla yhteydessä, mikäli oppilaalla epäillään oppimisvaikeuksia, oppilaan psyykinen oireilu huolestuttaa tai elämäntilanteessa on tapahtunut sellaisia muutoksia, joihin psykologin tuki saattaisi olla tarpeen. Koulupsykologiin voi ottaa yhteyttä oppilas itse, huoltaja tai koulun työntekijä. Koulu keskustelee vanhempien kanssa ennen yhteydenottoaan psykologiin. (Salo 2022b.)

Psykologi- ja kuraattoripalveluita järjestettäessä saa yhtä kuraattoria kohden olla enintään 670 opiskelijaa ja yhtä psykologia kohden enintään 780 opiskelijaa (Laki oppilas- ja opiskelijahuoltolain muuttamisesta 2021/1146, 2:9 a).

Opiskeluhoitoa järjestetään yksilöllisellä ja yhteisöllisellä tasolla. Yksilöllinen opiskeluhoito käsittää kaikki oppilaalle annettavat kouluterveydenhuollon palvelut, kuraattori- ja psykologipalvelut sekä yksittäistä oppilasta koskevan monialaisen opiskeluhoollon. Yksilöllinen opiskeluhoitoryhmä kokoontuu oppilaan tueksi aina tarvittaessa huoltajan suostumuksella. Oppilaan tueksi toimivassa ryhmässä voi olla huoltajan, psykologin, kuraattorin, terveydenhoitajan ja luokanopettajan lisäksi tarvittaessa mukana esimerkiksi erityisopettaja, rehtori, lääkäri, psykiatrinen sairaanhoitaja tai joku muu oppilaalle läheinen henkilö, kuten koulunkäynninohjaaja, koulusosionomi tai tukihenkilö. Yksilökohtainen opiskeluhoito perustuu aina vapaaehtoisuuteen. (Opetushallitus OPH 2023.)

Yhteisöllisellä opiskeluhoollolla tarkoitetaan kaikkea sitä toimintaa, joka edistää oppilaiden oppimista, terveyttä ja hyvinvointia, sosiaalista vastuullisuutta, vuorovaikutusta, osallisuutta sekä kouluympäristön turvallisuutta ja esteettömyyttä. Yhteisöllistä opiskeluhoitoa toteutetaan koulukohtaisen suunnitelman mukaisesti. (OPH 2023.)

Yhteisöllisen työn suunnittelusta, kehittämisestä, toteuttamisesta ja arvioinnista vastaa koulukohtainen yhteisöllinen opiskeluhoitoryhmä. Ryhmän tehtävänä on arvioida ja kehittää koulu yhteisön hyvinvointia, turvallisuutta ja viihtyvyyttä. Yhteisölliseen opiskeluhoitoryhmään kuuluu koulun edustajien lisäksi myös huoltajia ja oppilaiden edustajia. Yhteisöllinen opiskeluhoito on yhdessä tekemistä ja jakamista, oppilaiden osallisuutta ja vaikuttamista sekä yhteistyötä huoltajien kanssa. Yhteisöllinen opiskeluhoito on suunniteltua ja tavoitteellista, näkyy tekemisenä ja pohjautuu lapsilta, huoltajilta ja työyhteisön jäseniltä saatuun kokemukseen ja tietoon. Yhteisöllisen opiskeluhoitoryhmän toiminnan tavoite on huolehtia hyvinvoivasta ja turvallisesta oppimisympäristöstä sekä suunnitella ja kehittää hyvinvoivaa oppimista. (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2023.)

2.3 Opiskeluhoito hyvinvointialueille

Opiskeluhoito palvelut siirtyivät kunnilta hyvinvointialueiden vastuulle vuonna 2023. Uudistuksen tarkoitus ei ollut muuttaa palvelujen tai opiskeluhoito kokonaisuuden sisältöä. (Talentia 2021). Hyvinvointialueet ovat 1.1.2023 alkaen opiskeluhoito kuraattorien ja psykologien työnantajia ja hyvinvointialueet vastaavat siten kuraattorien ja psykologien rekrytoinnista, töiden järjestelystä, työvälineistä ja esimiestyön organisoinnista (Sosiaali- ja terveysministeriö STM 2022). Hyvinvointialue, jonka alueella koulu sijaitsee, vastaa opiskeluhoito psykologi- ja kuraattoripalvelujen järjestämisestä ja siitä, että opiskeluhoito palvelujen on oltava opiskelijoiden helposti saavutettavissa. Hyvinvointialueen on järjestettävä palvelut ensisijaisesti oppilaitoksessa. (Laki oppilas- ja opiskelijahuoltolain muuttamisesta 2021/633, 2:9.)

Salon kaupungissa kouluterveydenhoitajat, -psykologit, -kuraattorit ja psykiatriset sairaanhoitajat siirtyivät Varsinais-Suomen hyvinvointialue Varhaan. Vaikka muutoksia palvelujen ja opiskeluhoito kokonaisuuden sisältöön ei tullutkaan, vaikutti uudistus kuitenkin opiskeluhoito henkilöstön työskentelyyn olennaisesti. Työnantajan muuttaminen pudotti opiskeluhoito henkilöstön kaupungin sivistystoimen alla toimivasta Wilma-järjestelmästä, jota käytetään

mm. koulun ja kodin väliseen yhteistyöhön. Wilma on opetuksen ja oppimisen alusta, joka tukee oppilashallinnon organisoinnissa, arvioinnissa, ja kodin sekä koulun välisessä viestinnässä (Visma 2023).

Menetettyään Wilman käyttöoikeuden, opiskeluhuollon työntekijät menettivät myös esimerkiksi vanhat viestiketjunsä oppilaiden ja heidän huoltajiensa kanssa. He eivät päässet myöskään näkemään oppilaiden tietoja, tuntimerkintöjä, lukujärjestystä tai huoltajien yhteystietoja. Salossa, kuten monessa muussakin kunnassa, työstetään tätä ongelmaa, ja siihen pyritään löytämään edes väliaikainen ratkaisu mahdollisimman pian. (Käiväräinen 2023, 6.)

Sote-uudistuksen ja hyvinvointialueiden ideana on tuoda sosiaali- ja terveystalvet saman katon alle. Jos ajatellaan koulua, niin opiskeluhuollon siirtyminen hyvinvointialueelle, opettajien ja koulun muun henkilökunnan jäädessä kunnille, tuntuu kuitenkin ajavan opiskeluhuollon toimintaa kauemmas koulun arjesta. Toimiminen kahdessa eri organisaatiossa samalla kentällä ja samojen asiakkaiden kanssa vaatii totuttelua. (Käiväräinen 2023, 6.)

Sote-uudistuksen myötä on kuitenkin tarkoitus ja toivottavaa, että yhteys sote-palveluihin tiivistyy, oppilaiden ja opiskelijoiden ohjaus hoitoon selkeytyy sekä henkilöstön ammatillinen tuki vahvistuu ja varmistuu. Myös yksilökohtaisen opiskeluhuollon kirjaamiskäytännöt ja rekisterinpito selkeytyvät ja yhdenmukaistuvat. Loppujen lopuksi vastuu siitä, että opiskeluhuollosta muodostuu toimiva kokonaisuus, on koulutuksen järjestäjällä. Tämä edellyttää, että koulutuksen järjestäjä ja hyvinvointialue sopivat yhteisistä toimintatavoista. (STM 2022.)

3 Koulun sosiaalinen työ

3.1 Sosiaalinen työ koulun arjessa

Perheiden vaikeudet ja haasteet moninaistuvat jatkuvasti muuttuvassa maailmassa. Vaikeudet tulevat lasten mukana kouluhin ja opettajat hoitavat luokkassaan opetuksen lisäksi yhä enemmän kasvatukseen ja sosiaalisiin ongelmiin liittyviä asioita. (Kettunen 2018.) Koulu havaitsee usein ensimmäisenä lapsen tai perheen ongelman ja esimerkiksi toimeentulon vaikeudet tai lasten laiminlyönti näkyvät jo koulun aloitusvaiheessa. Kouluiässä alkava syrjäytyminen näkyy usein ensimmäiseksi oppimis- ja sopeutumisongelmina sekä koulupoissaoloina. Koululla ja koulun sosiaalisella työllä on tärkeä rooli avun tarjoajana ja koulun tarjoama matalan kynnyksen tuki voi muodostaa joillekin perheille sillan takaisin yhteiskuntaan. (Pesonen & Laine 2016, 75–78.)

Sosiaalinen työ koulussa on matalan kynnyksen toimintaa, jonka tarkoituksena on ehkäistä jo varhaisessa vaiheessa koululaisten ongelmien kasaantumista. Opettajan ensisijainen tehtävä on opettaminen, kun taas esimerkiksi koulukuraattorin työ on lasten monimuotoista tukemista. Koulun tarjoamat palvelut ovat osa palveluverkostoa, eikä koulussa tehtävä ennaltaehkäisevä lastensuojelutyö edellytä lapsilta ja perheiltä lastensuojelun asiakkuutta. (Pesonen & Laine 2016, 71–73.)

Kouluikäisen lapsen ja nuoren elämänvaihetta pidetään syrjäytymisen näkökulmasta riskialttiina aikana. Vaikka perheen heikko sosiaalinen tai taloudellinen tilanne lisääkin todennäköisesti syrjäytymisen vaaraa, ei kuitenkaan korkeakaan sosiaalinen asema suojele lapsia ja nuoria nyky maailman haasteilta tai sosiaalisilta ongelmilta koulu yhteisössä. Koulu yleensä tasaa sosiaalista eriarvoisuutta, mutta voi silti itsekin toimia syrjäyttävänä tekijänä. Toimiva koulu yhteisö voi parhaimmillaan kantaa yksilöä ja opettaa ja tukea hänen jokapäiväisessä elämässään tarvittavia taitoja. (Wallin 2011, 27–28.)

Maailman muuttuessa myös koulumaailma ja siellä toimiva yhteisö nykyaikaistuu ja elää jatkuvasti. Perherakenteet muuttuvat, somekulttuuri laajenee, monikulttuurisuus lisääntyy ja uutiset maailmalta mietityttävät. Lapset ja nuoret tarvitsevat ympärilleen yhä enemmän läsnä olevia, ammattitaitoisia ja ohjaavia aikuisia. Huolien puheeksi ottaminen ja ongelmien havaitseminen sekä mahdollisimman varhaisessa vaiheessa aloitettu kohdennettu tuki vaativat osaajia. Yhteiskunnan tulisi hyödyntää koulun ja ennaltaehkäisevän lastensuojelun yhteistä osaamista lasten ja nuorten hyvinvoinnin tukemisessa.

Koulun sosiaalisella työllä voidaan tarjota ratkaisuja, ja se voi palvella perheitä nykyistä selkeämmin ja yhtenäisemmin. Jotta koulun sosiaalinen työ palvelisi mahdollisimman hyvin, sen on oltava innovatiivista ja kehittyä sosiaalisten haasteiden tavoittamiseksi. Koulun sosiaalisen työn kehittymisen prosessi sisältää ennen kaikkea jatkuvaa reflektointia sekä moniammatillisuuden ja ammattimaisen työotteen vahvistamista. (Wallin 2011, 28–30.)

3.2 Koulusosionomin työnkuva

Koulusosionomi on melko uusi rooli koulumaailmassa ja sen vieminen osaksi työyhteisöä ei ole ollut täysin mutkatonta. Koulusosionomit ovat tähän asti päässeet melko vapaasti luomaan ja kehittämään työnkuvaansa ilman varsinaista työnohjausta. Työnkuva on ollut melko hankala sanoittaa, eikä koulun muulla henkilökunnalla ole välttämättä ollut kovin selvää kuvaa siitä, mitä koulusosionomit tekevät. (Jokinen & Rask 2020.)

Koulusosionomin tärkeimpänä työmuotona voidaan pitää varhaisen puuttumisen mahdollisuutta ja työ mielletäänkin usein ennaltaehkäiseväksi lastensuojelutyöksi. Koulusosionomin työ on matalan kynnyksen palvelua, jossa erilaisiin koulunkäynnin haasteisiin pyritään löytämään ratkaisuja mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Muita koulusosionomin työtehtäviä ovat oppilaan kokonaisvaltaisen ohjaamisen lisäksi esimerkiksi koulun yhteisön hyvinvointia edistävä työ, verkostoyhteistyö ja kasvatuskumppanuus perheiden kanssa. (Jokinen & Rask 2020.)

Koulusosionomi tukee oppilaan koulunkäyntiä, arjen hallintaa sekä vanhempien osallisuutta lasten koulunkäyntiin. Hän toimii myös työparina, tukena ja apuna opettajalle, jonka ensisijaisena tehtävänä on opettaminen. Oppituntityöskentelyssä koulusosionomin työnkuva on lähellä koulunkäynninohjaajan työtä, mutta työn pääpaino on kuitenkin sosiaalialan työssä. Koulusosionomi tekee yhteistyötä opiskeluhoollon henkilöstön kanssa, mutta toimii rehtorin alaisuudessa osana koulun henkilökuntaa. (Kettunen 2018).

Juuri työskentelyä rehtorin alaisuudessa voidaan pitää yhtenä eroavaisuutena verrattaessa koulusosionomin työnkuvaa esimerkiksi koulukuraattorin työhön. Kettunen (2018) kirjoitti artikkelissaan koulusosionomin työnkuvasta jo ennen sote-uudistuksen vaikutuksia. Koulusosionomi työskentelee jalkautuen koulun arkeen lasten ja nuorten keskelle sekä opettajien tueksi oppituntityöskentelyyn. Koulukuraattori keskittyy enemmän yksilöllisen opiskeluhoollon toteuttamiseen ja palveluohjaukseen. Koulusosionomi toimii osana kouluyksikön työntekijöiden yhteisöä ja samalla työparina, ja kenties tärkeänä tiedon ja havaintojen välittäjänä koulukuraattoreille, joiden vastuualueilla saattaa olla usean koulun oppilaat. (Kettunen 2018.)

Koulusosionomin työssä näkyy oppilaiden arjen tukeminen monissa arkisissa asioissa. Koulunkäyntiin kannustaminen ja motivoiminen sekä ongelmien tunnistaminen ja ilmiöihin puuttuminen ovat alueita, joihin koulusosionomi voi ammattitaidollaan ja päivittäisellä läsnäolollaan vaikuttaa. Sosionomilla on koulutuksen pohjalta erilaista osaamista kuin opettajilla, ja hänellä on käytettävissään työmenetelmiä oppilaiden ja heidän perheidensä hyvinvoinnin edistämiseksi. (Jokinen & Rask 2020.)

3.3 Aikaisemmat koulusosionomin työnkuvaa käsittelevät opinnäytetyöt

Tutkittaessa aikaisempia koulusosionomin työtä kuvaavia, tutkivia ja kehittäviä opinnäytetöitä käy ilmi, että kouluissa työskentelevistä sosionomeista käytetään hyvin erilaisia nimityksiä työnkuvan mukaan. Opinnäytetöiden perusteella

koulussa työskentelevästä sosionomista käytettyjä ammattinimikkeitä ovat mm. kouluvalmentaja, kasvatusohjaaja ja koulumentori.

Sari Salin-Hämäläinen (sosionomi YAMK) on tehnyt opinnäytetyön (2020) aiheesta ”Kouluvalmentajan työnkuvan ja roolin merkitys osallisuuden, yhteisöllisyyden ja varhaisen tuen vahvistamisessa”. Opinnäytetyössä selvitetään kouluvalmentajan työnkuvaa ja roolia peruskouluissa mm. Helsingissä. Salin-Hämäläinen kertoo opinnäytetyössään, että kouluvalmentajan rooli asettuu pitkälti yhteisöllisen pedagogin ja kuraattorin, kuraattorin ja koulunkäynninohjaajan sekä opettajan ja oppilashuollon työntekijän välimaastoon. Kouluvalmentaja nähdään hänen mukaansa tärkeänä osana moniammatillista tiimiä ja kouluyhteisöä, mutta rooli ei aina välttämättä ole selkeä. (Salin-Hämäläinen 2020, 42.)

Salin-Hämäläisen mukaan kouluvalmentaja nähdään erityisesti yhdistävänä linkkinä eri toimijoiden välillä. Kouluvalmentajan tekemät havainnot ja oppilaiden keskuudesta keräämä tieto auttavat opiskeluhuoltoryhmää muodostamaan kokonaisuuksia oppilaiden tilanteesta. Kouluvalmentajalla on tärkeä rooli myös toimiessaan yhteistyössä oppilaiden perheiden ja koulun ulkopuolisten toimijoiden kanssa. Salin-Hämäläinen korostaa, että kaikki moniammatillinen yhteistyö ja jaettu tieto edesauttaa oppilaiden hyvinvointia ja vahvistaa yhteisöllisyyttä. (Salin-Hämäläinen 2020, 49.)

Salin-Hämäläinen toteaa opinnäytetyössään, että kouluvalmentaja on helposti lähestyttävä aikuinen, joka auttaa ja tukee. Melko neutraalina henkilönä hän saattaa madaltaa oppilaiden kynnystä ottaa yhteyttä oppilashuollon henkilöstöön kertomalla ja infoamalla omasta sekä oppilashuollon työstä positiivisia asioita ja kaikille kuuluvaa tukea korostaen. Esimerkiksi maahanmuuttajataustaisilla perheillä saattaa olla ennakkoluuloja viranomaistoimintaa kohtaan, jolloin kouluvalmentajan kanssa keskustelu koetaan turvallisemmaksi kuin opiskeluhuollon henkilöstön. Myös nivelvaiheissa alakoulun kouluvalmentajan oppilaiden tuntemus auttaa oppilaiden siirtymistä yläkouluun, ja voi siirtää yläkoulun kouluvalmentajalle menetelmiä oppilaiden tukemiseen. (Salin-Hämäläinen 2020, 51–52.)

Juha-Petteri Jokitalo (sosionomi AMK) on tehnyt opinnäytetyön (2020) nimeltä ”Opiskeluhuollon kokemuksia kasvatusohjaajan työn vaikuttavuudesta”. Hän tuo tutkimuksessaan esille, että etenkin koulukuraattorit ovat kokeneet hyötyä siitä, että koulussa on toinenkin sosiaalialan ammattilainen, jonka kanssa suunnitella työtä ja käydä keskustelua sosiaalialan näkökulmasta. Hänen mukaansa myös oppilaiden kynnys hakeutua opiskeluhuollon palveluihin on madaltunut kasvatusohjaajan myötä. Kasvatusohjaaja on päivittäin oppilaiden arjessa mukana, joten hän tulee tutuksi oppilaille ja on siten helposti lähestyttävissä. Kasvatusohjaajan työpanoksen nähtiin Jokitalon mukaan helpottavan koko koulun työmäärää ja koulun mahdollisuuksia panostaa oppilaiden hyvinvointiin ja kouluviihtyvyyteen. Aineistosta nousee esille, että suurin hyöty kasvatusohjaajan työstä menee juuri oppilaille, ja että esimerkiksi syrjäytymisvaarassa olevat oppilaat tavoitetaan kasvatusohjaajan avulla paremmin ja aikaisemmin. (Jokitalo 2020, 26–28.)

Hyttinen Mira ja Taskinen Kaisa (sosionomi AMK) ovat tehneet opinnäytetyön (2017) aiheesta ”Koulumentorin merkitys kouluyhteisössä”. Opinnäytetyössään he tutkivat hankerahoituksen kautta toteutunutta koulumentorin toimintaa oululaisessa koulussa. He ottavat kantaa siihen, miten aiemmin tehdyissä tutkimuksissa on käsitelty pääosin koulusosionomin työtä, joka on kehitetty koulukuraattorin työn tueksi. Työnkuvaltaan koulusosionomin työ vastaa heidän tutkimaansa koulumentoritoimintaa. Hyttinen ja Taskinen toteavat, että toimenkuvasta saisi selkeämmän käsityksen, mikäli työnimike olisi yhtenäinen koko maassa. Eriävät tittelit saattavat hämätä oppilaita, oppilaiden vanhempia, sekä koulun kanssa yhteistyötä tekeviä tahoja. (Hyttinen & Taskinen 2017, 17.)

4 Tutkimus koulusosionomin työnkuvaan ja tarpeellisuuteen liittyen

4.1 Tutkimuksen toteutus Salon kaupungin perusopetuksen alakoulussa

Salon kaupunki sijaitsee Lounais-Suomessa Turun ja Helsingin välissä, lähellä merenrantaa Halikon lahden pohjukassa. Matkaa Turkuun on noin 50 kilometriä ja Helsinkiin noin 100 kilometriä. Salo kuuluu Varsinais-Suomen maakuntaan ja Varsinais-Suomen hyvinvointialueeseen. Asukkaita kaupungissa on noin 52 000. Salossa on 29 perusopetuksen yksikköä ja oppilasmäärä perusopetuksessa on noin 5000. (Salo 2022a.)

Opinnäytetyön tutkimusosuus on toteutettu Salon kaupungissa sijaitsevassa keskisuuressa alakoulussa, jossa opiskellaan luokka-asteilla 1–6. Koulussa toimii perusopetusryhmien lisäksi pienryhmät jokaisella vuosiluokalla, sekä valmistavan opetuksen ryhmä. Yksikössä työskentelee yli 30 opettajaa ja vajaa 20 koulunkäynninohjaajaa. Koulun keskeisimpinä periaatteina voidaan mainita turvallisuus koulutiloissa, järjestykseen liittyvien sääntöjen noudattaminen, valvonta sekä kodin ja koulun välinen yhteistyö.

Tutkimus on laadullinen eli kvalitatiivinen tutkimus, jonka aineisto on kerätty sähköisesti täytettävän työyhteisökyselyn avulla keväällä 2023. Kyselyyn ovat saaneet vastata kaikki yksikön työntekijät (opettajat, rehtori, koulunkäynninohjaajat ja oppilashuollon henkilöstö). Kysely sisälsi avoimia kysymyksiä koskien koulusosionomin työn erilaisia vaikutusmahdollisuuksia työyhteisössä. Tutkimuksen tuloksena oli tarkoitus saada laadullisen sisällönanalyysin ja teemoittelun avulla nimettyä selkeitä aihealueita, joissa koulusosionomin työlle nähtiin tarve ja mahdollisuus vaikuttaa.

Sain tutkimusluvan Salon kaupungilta joulukuussa 2022. Alkuvuodesta 2023 suunnittelin työyhteisökyselyn toteuttamista ja pohdin sopivia kysymyksiä tekemällä havainnointityötä ja keskustelemalla yksikön opettajien ja koulukuraattorin kanssa. Perehdyin Webropol kysely- ja raportointisovelluksen

käyttöön ja otin selvää erilaisista kyselyn toteuttamisen mahdollisuuksista. Suunnittelin ja kirjoitin saatekirjeen (Liite 1.) ja kysymykset (Liite 2.) ja lähetin ne sovitusti kommentoitavaksi koulukuraattorille. Pyysin palautetta saatekirjeestä ja kysymyksistä lisäksi kolmelta opettajalta ja rehtorilta. Viimeistelin kysymykset palautteen pohjalta lopulliseen muotoonsa, jolloin kysely oli valmis toteutettavaksi. Testasin kyselylinkin toimivuutta ennen sen lähettämistä vastaajille.

Esittelin opinnäytetyöni aiheen sekä työyhteisökyselyn ja tutkimuksen tavoitteen tiivistetysti koulun työyhteisölle viikkopalaverin yhteydessä maaliskuussa 2023. Lähetin kyselyn linkin saatekirjeineen työyhteisön jäsenille huhtikuun alussa sähköpostitse. Käytin koulunkäynninohjaajille ja opettajille tarkoitettuja ryhmäpostituslistoja, ja lisäksi lähetin linkin kolmelle opiskeluhuollon työntekijälle. Yhteensä kyselylinkki lähti siis 62 sähköpostiosoitteeseen. Kyselylinkki oli auki huhtikuun loppuun asti eli noin neljä viikkoa. Muistutin kyselystä kaksi kertaa huhtikuussa viikkopalaverien yhteydessä ja lähetin viikkoa ennen kyselyn sulkeutumista muistutuksen myös sähköpostitse.

Kysely sisälsi avoimia kysymyksiä koskien koulusosionomin työn erilaisia vaikutusmahdollisuuksia työyhteisössä, sekä työyhteisön jäsenten näkemyksiä koulusosionomin työkuvasta osana koulun sosiaalista työtä. Kyselyssä oli viisi kaikille yhteistä kysymystä sekä kolme kysymystä, joista yhteen oli tarkoitus vastata oman ammattiryhmän mukaisesti. Kyselyn lopuksi oli vielä mahdollisuus kirjoittaa vapaasti ajatuksia aiheeseen liittyen. Kyselyyn vastasi 24 työyhteisön jäsentä.

4.2 Tutkimuksen tavoite ja tutkimustehtävät

Tutkimuksen tarkoituksena oli tuoda toimeksiantajan eli Salon kaupungin ja koulun henkilökunnan tietoisuuteen melko uusi ammattinimike, joka toivottavasti tulevaisuudessa vakiintuisi osaksi Salon kaupungin koulujen moniammatillisen yhteistyön kokonaisuutta. Tavoitteena oli korostaa koulusosionomin työnkuvaa ja kartoittaa sen mahdollista tarvetta ja hyötyä alakoulun työyhteisössä

henkilökunnan näkökulmasta. Työyhteisökyselyn avulla oli kaikilla henkilökunnan jäsenillä mahdollisuus tuoda esille koulun sosiaaliseen työhön liittyviä asioita, jotka he kokivat olevan tuen ja kehittämisen tarpeessa tai muuten kuormittavia tai huolta herättäviä. Tutkimuksen tuloksena oli tarkoitus saada teemoittelun avulla nimettyjä selkeitä aihealueita, joihin koulusosionomin työllä voitaisiin vaikuttaa.

Tutkimuksen taustalla vaikuttivat tutkimustehtävät. Tutkimustehtävät ohjaavat tutkimusta ja tutkimuksessa tarvittavan tiedon keräämistä. Tutkimuksen taustalla oleva tutkimusongelma ratkaistaan hankkimalla vastaukset tutkimustehtäviin. (Kananen 2014, 36.)

Tutkimustehtävät tässä opinnäytetyössä jakaantuivat kahteen näkökulmaan:

1. Koulusosionomin työn mahdollisuudet auttaa alakouluikäistä lasta ja hänen perhettään koulunkäyntiin liittyvissä haasteissa ongelmia ennaltaehkäisevästä näkökulmasta.
2. Koulusosionomin työn muodot työyhteisön jäsenten tukena.

Tutkimuksen ensimmäisen tutkimustehtävän mukaisesti tarkoituksena oli nostaa esiin sellaisia teemoja, joissa koettiin olevan tarvetta koulusosionomin työlle alakouluikäisten keskuudessa. Asioita, joihin nähtiin olevan suurempi tarve vaikuttaa, kuin mihin tämänhetkiset resurssit välttämättä riittävät. Asioita, joista oltiin huolissaan koululaisten hyvinvointiin liittyen.

Tutkimuksen toisen tutkimustehtävän mukaisesti tutkimuksella haettiin tietoa sellaisista teemoista, joihin työyhteisön jäsenet toivoivat koulusosionomin mahdollista tukea oman ammattinsa näkökulmasta. Asioita, jotka he kokivat haastaviksi toteuttaessaan omaa työtään, ja joihin koulusosionomin työpanoksen vaikutus voisi olla merkityksellinen.

5 Tutkimusmenetelmä ja tulosten analysointi

5.1 Tutkimusmenetelmänä laadullinen tutkimus

Opinnäytetyön tutkimusmenetelmä on laadullinen eli kvalitatiivinen tutkimus. Laadullinen tutkimus tarkastelee ihmisten välisiä ja sosiaalisia merkityksiä, jotka ilmenevät merkityskokonaisuuksina. Merkityskokonaisuudet näkyvät ihmisistä lähtöisin olevina ja ihmiseen päätyvinä tapahtumina, kuten esimerkiksi toimintana, ajatuksina ja päämäärien asettamisena. Laadullisen tutkimuksen tarkoituksena on, että tutkimusjoukko ei olisi vain tiedonlähde, vaan tutkimuksen tulisi lisätä myös tutkimukseen osallistuvien ymmärrystä asiasta, ja vaikuttaa ajattelu- sekä toimintatapoihin myös tutkimustilanteen jälkeen. (Vilkkä 2015, 118; 125.)

Tämän tutkimuksen tarkoituksena oli herättää tietoutta ja ajatuksia koulun sosiaalisen työn tärkeydestä ja sen kehittämisen tarpeellisuudesta toimeksiantajan ja tiedonantajien eli työyhteisön jäsenten keskuudessa. Tutkijan etukäteen laatimien avoimien kysymysten ansiosta tutkimukseen osallistuvat henkilöt saivat suhteellisen vapaamuotoisesti kertoa aiheeseen liittyvistä kokemuksistaan ja mielipiteistään. Tämä laadullisen tutkimuksen ns. ymmärtävä menetelmä antoi mahdollisuuden kartoittaa ilmiötä laajasti. Ymmärtäminen ihmistä tutkivien tieteiden metodina on eläytymistä tutkimuskohteeseen liittyvään henkiseen ilmapiiriin, ajatuksiin, tunteisiin ja motiiveihin. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 34–35.)

Laadullisessa tutkimuksessa tavoitteena ei ole tilastollinen yleistys, vaan pyrkimyksenä on kuvata ilmiötä tai tapahtumaa sekä antaa teoreettisesti mielekäs tulkinta jollekin ilmiölle. Laadullisessa tutkimuksessa on tärkeää, että tutkimukseen osallistuvat henkilöt tietävät tutkittavasta ilmiöstä mahdollisimman paljon. Tästä syystä tiedonantajien joukon pitää olla harkittu ja tarkoitukseen sopiva. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 98.)

Tässä tutkimuksessa tiedonantajien joukkona toimi koulun henkilökunta. Koulussa työskentelevät opettajat, ohjaajat, opiskeluhuollon henkilöstö ja rehtori ovat kaikki terveys-, sosiaali- tai kasvatusalalan ammattilaisia ja siksi asiantuntijoita vastaamaan koulun arkeen liittyviin kysymyksiin. Työntekijät, jotka vastaavat ammattitaidollaan kouluyksikön lakisääteisestä toiminnasta ja pyrkivät työssään kehittämään koulutyötä, olivat tutkimuksen kannalta paras mahdollinen kohderyhmä. Tämän laadullisen tutkimuksen lähtökohtana toimi tutkimukseen osallistuvien henkilöiden tiedon arvostaminen ja usko siihen, että tutkittavaan aiheeseen on olemassa enemmän kuin yksi näkökulma, ja että ne kaikki ovat tärkeitä (Tuomi & Sarajärvi 2018, 95).

Laadullinen tutkimus antaa uuden tavan ymmärtää ilmiötä. Siinä pyritään saamaan yhdestä havaintoyksiköstä irti mahdollisimman paljon. Laadullisessa tutkimuksessa ollaan kiinnostuneita siitä, miten ihmiset kokevat ja näkevät reaali maailman. Tiedon keruun ja analysoinnin pääasiallinen instrumentti on itse tutkija, jonka kautta tutkittu ilmiö suodattuu tutkimustuloksiksi. Laadulliseen tutkimukseen liittyy kontakti tutkittavan ja tutkijan välillä; tutkija menee ilmiön pariin ”kentälle” kysymään ja havainnoimaan. Tutkija on kiinnostunut prosessista, merkityksistä ja ilmiön ymmärtämisestä. (Kananen 2014, 19.)

5.2 Tutkimusaineisto ja sen analysointitapa

Tässä tutkimuksessa aineistona toimi työyhteisökyselystä saadut vastaukset. Aineisto kerättiin sähköisesti täytettävällä kyselylomakkeella, joka on yksi perinteisimmistä tavoista kerätä tutkimukseen liittyvää aineistoa. Kysely sisälsi avoimia kysymyksiä, joiden analysoinnissa laadullisen tarkastelun keinona käytettiin sisällönanalyysia. Avointen kysymysten avulla oli mahdollista saada vastaajan mielipide selville perusteellisesti. (Valli 2018, 114.)

Laadullisessa sisällönanalyysissa tutkimusaineistosta merkitään selkeästi kohdat, jotka vastaavat oleellisesti tutkimustehtävien näkökulmiin. Merkitty aineisto kerätään erilleen ja luokitellaan. Tämän jälkeen aineisto teemoitetaan.

Kokonaisuutena kyse on laadullisen aineiston pilkkomisesta ja ryhmittelystä erilaisten aihepiirien mukaan. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 104–105.)

Kyselyyn vastasi 24 henkilöä, joiden vastauksista muodostui tulostettaessa 14 sivua tekstiä. Tekstimassaa tarkastellaan tutkimusongelman ja siitä muodostuneiden tutkimustehtävien näkökulmasta, ja niiden pohjalta aineistosta etsitään ne tekstikokonaisuudet, jotka liittyvät tutkittavaan ilmiöön. Tekstikokonaisuudet tiivistetään ja niille annetaan sisältöä kuvaava ilmaisu. (Kananen 2014, 100.)

Käydessäni aineistoa läpi käytin merkitsemiseen korostuskyniä ja värejä, joiden avulla nostin olennaiset tutkimustehtäviin liitettävät ilmaisut esiin. Tätä sisällönanalyysin vaihetta kutsutaan alkuperäisdatan pelkistämiseksi, jolloin aineistosta karsitaan tutkimukselle epäolennainen tieto pois. Yhdestä lausumasta voi löytyä useampiakin pelkistettyjä ilmauksia. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 123–124.)

Pelkistämisen jälkeen on vuorossa aineiston ryhmittely. Samaa ilmiötä kuvaavat käsitteet ryhmitellään ja yhdistetään eri luokiksi, joista muodostuvat alaluokat. Luokittelussa aineisto tiivistyy. Viimeisessä vaiheessa aineisto käsitteellistetään, jolloin saadaan muodostettua tutkimuksen kannalta olennaiset pääluokat eli teemat. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 124–125.)

Laadullisella sisällönanalyysillä vastauksista saadaan selville ilmiöön liittyviä teemoja ja aihealueita. Analyysin jälkeen tuloksia selitetään ja tulkitaan, jolloin tutkija pohtii analyysin tuloksia ja tekee niistä tutkimustehtävien kannalta oleellisia johtopäätöksiä. Tutkija pohtii, mikä on saatujen tulosten merkitys tutkimusalueella ja mikä laajempi merkitys tuloksilla voisi olla. (Hirsjärvi ym. 2009, 229–230.)

Taulukko 1. Esimerkki aineiston pelkistämisestä ja tiivistämisestä käsitteiksi eli teemoiksi.

Alkuperäinen ilmaus	Pelkistetty ilmaus	Alaluokka	Pääluokka (Teema)
"Olen huolissani lasten tavallisen arjen raamien puutteesta (nukkuminen, syöminen, ruutuajat). Koulusosionomi voisi hyvinkin auttaa näissä haasteissa. Myös psyykkisen hyvinvoinnin tukeminen ennaltaehkäisevästi tärkeää."	Huoli lapsen arjen raamien puutteesta. Psyykkisen hyvinvoinnin tukeminen tärkeää.	Arjen perusasioiden hallinnan vahvistaminen. Psyykkiseen hyvinvointiin vaikuttaminen.	Elämännhallintataidot Hyvinvointi
"Sosiaaliseen mediaan liittyvät ryhmät, niihin kuuluminen, niistä erottaminen. Kielenkäyttö; millaista on kunnioittava kielenkäyttö kavereita ja koulun aikuisia kohtaan."	Huoli lapsen sosiaalisen median ryhmistä. Huoli lapsen epäkunnioittavasta kielenkäytöstä.	Sosiaalisen median vaarojen ja riskien tunnistaminen. Kielenkäyttöön ja epäkunnioittavaan käytökseen puuttuminen.	SOME Käyttäytyminen Kunnioittaminen
"Sosiaalinen media mietityttää sekä sen vaikutukset lasten käyttäytymiseen. Ryhmäytyminen ja syrjäytymisen ehkäiseminen ovat myös asioita, joita kannattaa jatkuvasti tukea eri tahoilta."	Huoli lapsen sosiaalisen median käytöstä ja käyttäytymisestä. Huoli lapsen syrjäytymisestä ja ryhmäytymisen haasteista.	Sosiaalisen median vaarojen ja riskien tunnistaminen. Epäasialliseen käyttäytymiseen puuttuminen. Ryhmäytymisen tukeminen ja syrjäytymisen ehkäiseminen.	SOME Käyttäytyminen Ryhmäytyminen Syrjäytyminen
"Olen huolissani vanhemmuuden häviämisestä."	Huoli vanhemmuuden häviämisestä.	Perheen tuki ja tilanteen selvittäminen.	Perhetyö

Taulukossa 1. havainnollistetaan aineiston pelkistämistä ja luokittelua tässä laadullisessa tutkimuksessa. Taulukossa on pelkistettyjä vastauksia tutkimuskysymykseen, jolla haettiin tietoa huolta herättävistä asioista alakouluikäisten keskuudessa, joihin koulusosionomin työllä koettiin olevan mahdollisuus vaikuttaa. Lopputuloksena vastaukset tiivistettiin käsitteiksi eli teemoiksi.

6 Tutkimuksen tulokset

6.1 Työyhteisökyselyn vastausten lukumäärät ja aikaisempi tuntemus koulusosionomin työstä

Työyhteisökyselyyn vastasi 24 alakoulun työyhteisön jäsentä. Lähetin kyselylinkin saatekirjeineen 62 henkilölle. Käytin työyhteisön sähköpostituslistoja, joten joukossa saattoi olla myös esimerkiksi virkavapaalla, äitiyslomalla tai opintovapaalla olevia työntekijöitä, joita sähköposti ei välttämättä tavoittanut. Vastausprosentiksi muodostui 39 %.

Kyselyn ensimmäisessä kysymyksessä kartoitettiin vastaajien tietämystä tai aikaisempaa kokemusta koulusosionomin työnkuvaan liittyen. Yksi kolmasosa eli noin 33 % vastaajista oli kuullut aikaisemminkin koulusosionomin työstä, mutta yksikään ei maininnut työskennelleensä koskaan yksikössä, jossa koulusosionomeja tai vastaavia olisi kuulunut koulun työyhteisöön. Loput kaksi kolmasosaa eli noin 66 % vastaajista ei ollut kuullut koulusosionomin työstä.

Seuraavat neljä kysymystä (kysymykset 2.–5.) olivat kaikille vastaajille yhteisiä, ja ne käsittelivät koulusosionomin työn tarvetta, ja mahdollisuuksia auttaa alakouluikäistä lasta ja hänen perhettään koulunkäyntiin liittyvissä haasteissa ongelmia ennaltaehkäisevästä näkökulmasta. Vastauksia näihin kysymyksiin tuli lähes kaikilta 24 vastaajalta tasaisesti 23–24 kappaletta kysymystä kohden.

Seuraavissa kolmessa kysymyksessä (kysymyksissä 6.–8.) aiheena oli koulusosionomin työn muodot työyhteisön jäsenten tukena. Kyselyssä oli ohjeistettu vastaamaan yhteen näistä kysymyksistä oman ammattiryhmän mukaisesti. Kysymys numero kuusi oli suunnattu opettajille/rehtorille. Tähän kysymykseen tuli 16 vastausta, mistä voidaan päätellä, että kaksi kolmasosaa eli noin 66 % kyselyyn vastanneista oli opettajia. Kysymys numero seitsemän oli suunnattu koulunkäynninohjaajille. Tähän kysymykseen vastattiin kuusi kertaa, mistä voidaan päätellä, että 25 % vastaajista oli koulunkäynninohjaajia. Kahdeksas kysymys oli suunnattu opiskeluhuollon henkilöstölle, ja siihen vastasi kaksi henkilöä eli noin 8 % vastaajista.

Viimeisessä yhdeksännessä vapaaehtoisessa kysymyksessä oli mahdollisuus kommentoida vapaasti ajatuksia aiheeseen liittyen. Tähän kohtaan vastauksia tuli seitsemän, eli noin 29 % vastaajista kirjoitti ylimääräisen kommentin.

6.2 Koulusosionomin työnkuva koululaisen ja hänen perheensä tukena

Kysyttäessä alakoulun työyhteisön jäseniltä, olisiko heidän mielestään koulussa sijaa koulusosionomille tukemaan koulun sosiaalista työtä, lähes kaikki vastaajat olivat sitä mieltä, että *ehdottomasti* olisi. Ainoastaan yksi 24 vastaajasta vastasi, että ei osaa sanoa ja kaksi vastaajaa pohti lisäksi asiaa työnkuvan mahdollisen päällekkäisyyden näkökulmasta: voitaisiinko koulusosionomin ja ohjaajan tutkintoja yhdistää tai vaihtoehtoisesti päivittää henkilökunnan osaamista. Tarve koulun sosiaalisen työn lisäämiselle nähtiin kuitenkin ehdottoman tärkeänä.

”Lähes jokaisessa opetusryhmässä on oppilaita, joita palvelisi matalamman kynnyksen aikuinen kuin esim. kuraattori tms. Näkisin sosionomin enemmän lasten keskuuteen jalkautuneempana turva-aikuisena. Ennakoivana toimijana.”

Vastauksista ilmeni, että apua, tukea ja ohjausta kaivattiin erityisesti perheiden tukemiseen, koululaisten kaverisuhteissa ilmeneviin haasteisiin sekä arjen perusasioiden hallintaan. Lasten ja perheiden vaikeudet ovat monen vastaajan mielestä yhä moninaisempia ja koululla nähtiin olevan mahdollisuus panostaa nimenomaan ennaltaehkäisevään työhön. Kouluihin rantautuville tukipalveluille nähtiin tarvetta.

”Sosiaalisen tuen tarpeen lapsia on aina vain enemmän ja enemmän. Opettajan tehtäväkuvaa ei voi laajentaa niin paljon, että he auttaisivat niissä. Ohjaajan tehtäväkään se ei ole. Koulusosionomi voisi olla hyvä apu luokkiin, joissa on myös luokkahenkeä laskevia asioita.”

Työyhteisökyselyssä oli koko henkilökunnalle tarkoitettu kysymys koskien koulusosionomin työn mahdollisuutta toimia yhdistävänä linkkinä oppilaiden, koulun henkilökunnan ja opiskeluhuollon välillä. Ajatuksena oli myös kerätä

henkilökunnan ajatuksia opiskeluhuollon palveluiden siirtymisestä kunnilta hyvinvointialueiden vastuulle vuoden 2023 alusta. Tähän kysymykseen vastasi 23 henkilöä koko kyselyn 24 vastaajasta.

21 vastauksesta ilmeni, että koulusosionomin työskentely tähän tarkoitukseen nähtiin hyvänä apuna ja mahdollisuutena. Edellytyksenä onnistuneelle toiminnalle mainittiin kuitenkin, että koulusosionomin tulisi ehdottomasti työskennellä koulussa läsnä lasten koulunkäynnin arjessa, ja että hänellä olisi aitoa ja päivittyntä tietoa lasten tilanteista. Koulusosionomilla ajateltiin olevan hyvä kokonaiskuva oppilaan tilanteesta, joten linkkinä toimiminen nähtiin järkevänä.

”Yhteistyö on muuttunut kankeammaksi hyvinvointialueen myötä, ja kaikki apu yhteistyötä notkistamaan olisi suotavaa”

”Ohjaajien tavoin myös koulusosionomi olisi helposti lähestyttävä ja ne arimmatkin oppilaat uskaltaisivat tulla kertomaan asioistaan.”

”Se olisi tärkeää ja tehtäväkuva olisi selkeästi jollakin, kenelle se kuuluisi.”

Kaksi vastaajaa oli sitä mieltä, että olisi hyvä, jos erillisiä linkkejä eri toimijoiden välillä ei lainkaan tarvittaisi, vaan toiminnan tulisi olla mahdollisimman suoraa ja selkeää. Heidän vastauksissaan oli pohdintaa siitä, kannattaako lisätitteleitä tuoda kouluun, miten työ olisi organisoitu ja miten tiedonkulun esteet poistettaisiin.

Työyhteisökyselyssä oli kaksi kysymystä, jotka käsitelivät selkeästi koulusosionomin työnkuvaa osana alakouluikäisen oppilaan koulunkäyntiä sekä varhaisen puuttumisen mahdollisuuksia ennaltaehkäisevän lastensuojelutyön näkökulmasta. Kysymyksillä haettiin työyhteisöltä tietoa ja ajatuksia esimerkiksi huolestuttavista ilmiöistä oppilaiden keskuudessa sekä aihealueita, joissa oppilaat heidän mielestään tarvitsisivat lisää tukea.

Näihin kysymyksiin vastasivat kaikki 24 vastaajaa. Huolta herättivät tavallisten arjen raamien puute, huonolla mallilla olevat konkreettiset arjen asiat ja heikot

käytännön taidot. Myös huonot käytöstavat, ruma kielenkäyttö, vakivalta ja aggressiivisuus nousivat esille jatkuvasti lisääntyvinä haasteina. Sosiaalinen media ja sen vaikutukset sekä internetin ja liiallisen pelaamisen vaarat herättivät runsaasti huolta henkilökunnan keskuudessa. Lasten empatian puute ja toisten kunnioittamattomuus, neurologiset haasteet sekä vanhemmuuden ja kasvatuksen laiminlyöminen ja sen vaikutukset lapsiin, olivat myös monessa vastauksessa kouluarkea raskauttavia tekijöitä.

”Näihin asioihin pitäisi pystyä puuttumaan. Kodeissakaan ei välttämättä tiedetä, mitä lapset puuhaavat. Ehkä koulusosionomille näistä asioista kerrotaisiin herkemmin ja sitä kautta olisi helpompi lapsia ohjata.”

Vaihtoehtoiksi sille, miten koulusosionomi voisi näihin haasteisiin vastata, ehdotettiin esimerkiksi oppitunteja, tuokioita tai välitunteja, joissa psyykkistä hyvinvointia tuettaisiin eri keinoin. Koulusosionomi nähtiin hyvin tekemään ryhmäytymistä tukevaa ja syrjäytymistä ehkäisevää työtä. Hänet ajateltiin haasteellisten perheiden tueksi tulemaan yksinkertaisesti toimeen koulun kanssa. Erilaista ohjattua toimintaa ja yksinäisten oppilaiden huomiointia, apua ja tukea perheiden arkeen, kuunteleva korva tiedoksi kaikille oppilaille... Koulusosionomi voisi vaikuttaa olemalla läsnä koulun arjessa: joskus oppitunneilla, välitunneilla kiertämässä ja puuttumassa ja viettämällä aikaa lasten kanssa samalla ohjaten sosiaalisissa taidoissa.

”Joskus vanhempiin kohdistuvat interventiot voisivat olla tehokkaampia kuin suoraan lapseen kohdistuvat interventiot. Mutta yleisesti: koulusosionomin ammattitaito olisi erittäin tervetullutta myös oppitunneille. Syrjäytymisvaarassa olevan lapsen/nuoren kohtaamiseen koulusosionomi olisi erittäin tervetullut lisä.”

Vastaajat olivat pääsääntöisesti sitä mieltä, että varhaista puuttumista ei voi liiaksi korostaa. Ennaltaehkäisevältä kannalta alakoulu olisi hyvä ympäristö panostaa sosiaaliseen työhön. Vastauksissa painotettiin, että haasteita niin ryhmäytymisessä, käyttäytymisessä kuin arjen hallinnassakin ilmenee jo

alaluokilla, joten alkuopetuksessa ja jo varhaiskasvatuksessa pitäisi puuttua tehokkaammin sosiaalisten ongelmien ennaltaehkäisyyn.

”Uskon, että moniin ongelmiin löydettäisiin ratkaisu puuttamalla jo alaluokilla oikeaan aikaan ennen kuin ongelmat paisuvat lastensuojelun tarpeeseen.”

Yläkouluissa joissain tapauksissa puuttuminen saattaa olla jo myöhäistä, ja työ on valitettavasti usein korjaavaa työtä. Vastauksissa ilmeni korostuneesti myös se, miten monen mielestä tukea pitäisi viedä perheisiin ja opastaa vanhempia kasvatuksessa.

6.3 Koulusosionomi työyhteisön jäsenten tukena

Opettajille/rehtorille suunnatun kysymyksen vastauksista, koskien koulusosionomin työn heille mahdollisesti antamaa apua ja tukea, nousi esille erityisesti työskentely koululaisten vanhempien kanssa. Huoltajien neuvominen arjen perusasioissa, sekä pyrkimys saada heidät ymmärtämään vanhemmuutta ja sitä, että alakouluikäinen lapsi tarvitsee aikuisen jokapäiväistä tukea koulunkäyntiinsä, nähtiin yhtenä mahdollisena koulusosionomin työtehtävänä. Koulusosionomi nähtiin extralinkkinä tukemassa kodin ja koulun välistä yhteistyötä. Myös oppilaiden tukemiseen poissaolojen, läksyjen laiminlyönnin, syrjäytymisen ja itsetunto-ongelmien vuoksi nähtiin tarvetta lisäresurssille. Opettajat kaipasivat kouluyhteisöön kiireettömästi työskentelevää kuulevaa korvaa sekä ammattilaista mukaan erilaisiin oppilaan asioita käsitteleviin palavereihin sekä yleisesti tekemään havainnointityötä.

”Nykyinen opiskeluhoito toimii hyvin vahvasti vastaanottoperiaatteella. Tarve joustavaan, jatkuvasti tavoitettavissa olevaan matalan kynnyksen oppilaiden tukipalveluun on valtava.”

Koulunkäynninohjaajille suunnatun kysymyksen vastausten perusteella ohjaajat tuntevat ajoittain kyvyttömyyttä työnkuvansa puolesta puuttua ja vaikuttaa koululaisen asioihin. He kertovat kohtaavansa huolestuttavia tilanteita, jotka

vaatisivat ehdottomasti selvittelyä ja moniammatillista yhteistyötä, mutta jotka ikävä kyllä kiireen ja tiedonkulun puutteiden vuoksi jäivät herkästi roikkumaan. Koulusosionomi nähtiin tarpeellisena. Myös koulunkäynninohjaajien koulutusta ja osaamisen päivittämistä kaivattiin nykyistä enemmän.

”Reflektointiin ehdottomasti apua, ettei olisi niin yksin asioiden kanssa.”

Opiskeluhuollon henkilöstön vastauksista esiin nousi koulusosionomin työn hyöty toimia ”välikätenä, linkkinä, siltana tai nivelenä” tarpeen mukaan koulun eri toimijoiden ja perheiden välillä. Koulusosionomin nähtiin myös mahdollisesti ohjaavan perheitä erilaisten tukimuotojen ja avun piiriin jo ilman opiskeluhuollon työryhmää. Ajatuksena oli ennaltaehkäisevä vaikuttaminen ja se, että kaikkea ei välttämättä tarvitsisi pyörittää opiskeluhoitoryhmän kautta. Tämä saattaisi keventää esimerkiksi kuraattorien työmäärää.

Kyselyn lopussa olevaan vapaaseen kommenttikenttään kertyi ajatuksia, joissa painotettiin aiheen ajankohtaisuutta ja tärkeyttä. Vastaajien mielestä lasten ja perheiden haasteisiin puuttuvia aikuisia pitäisi koulussa olla reilusti enemmän, ja koulusosionomien sijoittaminen juuri alakouluihin nähtiin järkevänä asiana. Koulusosionomin toivottiin työskentelevän kokopäiväisesti yhdessä yksikössä ja olevan koulun arjessa mukana. Rohkeutta puuttua epäkohtiin arvostettiin ja muutosta kaivattiin.

Koulusosionomeja kaivattiin Salon kouluihin; rahoitusta toivottiin ja toimenkuvan vakinaistamista kannatettiin. Eräs vastaaja kirjoitti, että ”toivottavasti joku päättäjä lukisi nämä tutkimustulokset ja saisi hyviä ideoita kehittää koulujärjestelmää”.

6.4 Tutkimustulosten yhteenveto

Työyhteisökyselyyn vastasi 24 alakoulun työyhteisön jäsentä. Mikäli vastauksia olisi tullut enemmän, olisi tulosten joukossa luonnollisesti vielä suuremman joukon näkemyksiä aiheesta. Vastaajat kirjoittivat avoimiin kysymyksiin

näkemyksiään laajasti, mikä sai aikaan sen, että analysoitavaa tekstiä oli runsaasti ja riittävästi laadullista sisällönanalyysia varten.

Työyhteisökyselyn vastauksista voidaan päätellä, että koulusosionomi on monelle uusi ja tuntematon ammattinimike. Koulun sosiaaliselle työlle ja sen kehittämislle nähdään suurta tarvetta. Koulun roolia ennaltaehkäisevässä lastensuojelutyössä ja perheiden monimuotoisessa tukemisessa pidetään tärkeänä, ja varhainen puuttuminen alakouluikäisten keskuudessa koetaan järkevänä panostuksen kohteena.

Koulusosionomi koetaan yleisesti tervetulleena lisänä alakoulun työyhteisöön, kunhan työnkuva on selkeästi määritelty. Koulusosionomin ajatellaan olevan matalan kynnyksen aikuinen, joka jalkautuu lasten keskuuteen. Työnkuvaan kuuluu moniammatillisen yhteistyön ja havainnointityön lisäksi oppilaiden ja heidän perheidensä tukemista, ohjaamista ja neuvomista erilaisia menetelmiä apuna käyttäen.

Kuvan 1. sanapilvessä on esitetty työyhteisökyselyn vastausten laadullisen sisällönanalyysin avulla saatuja selkeitä teemoja, joissa koulusosionomille nähdään mahdollisuus vaikuttaa alakouluikäisen lapsen koulunkäyntiin liittyvissä asioissa. Kuvan 2. sanapilvi kuvaa puolestaan sellaisia teemoja, joihin työyhteisön jäsenet kaipaavat koulusosionomin tukea oman ammattinsa näkökulmasta. Sanapilvet on luotu Word Cloud Generator -ohjelman avulla. Mitä suuremmalla fontilla teeman nimi lukee sanapilvessä, sitä enemmän kyseiseen teemaan liitettäviä vastauksia työyhteisökyselyssä on annettu.

Kuva 1. Työyhteisökyselyn vastauksista esille nousseet teemat, joissa koetaan olevan tarvetta koulusosionomin työlle alakouluikäisten keskuudessa.

Kuvan 1. sanapilvestä nähdään, että alakoulun työyhteisön jäsenet kokevat huolta aiheuttavaksi ilmiöksi erityisesti sosiaalisen median käytön haitalliset vaikutukset lapsiin sekä sen, miten se kouluarjessa ilmenee. Myös lasten epäasiallinen käyttäytyminen ja syrjäytymisen uhka nähdään huolestuttavina asioina, joihin koulusosionomin ajatellaan voivan vaikuttaa. Perheisiin vietävälle työlle koetaan olevan suurta tarvetta. Nämä teemat korostuvat vastauksissa eniten.

Lisäksi esille nousee ryhmäytymisen tukeminen ja yleisten elämänhallintataitojen vahvistaminen sekä tunnetaitojen ja toisen kunnioittamisen opettaminen. Myös yksinäisyys, kiusaaminen, neuropsykiatriset haasteet, liiallinen pelaaminen ja yleinen hyvinvointi korostuvat teemoina, joihin lasten keskuudessa työskentelevä koulusosionomi voisi vaikuttaa ongelmia ennaltaehkäisevästä näkökulmasta.

Kuva 2. Työyhteisökyselyn vastauksista esille nousseet teemat, joihin työyhteisön jäsenet toivovat koulusosionomin tukea oman ammattinsa näkökulmasta.

Kuvan 2. sanapilvestä nähdään selvästi, että huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö on selkeästi eniten vastauksissa esille noussut aihealue. Alakoulun työyhteisön jäsenet kaipaavat tukea eniten keskusteluihin ja yhteydenpitoon huoltajien kanssa. Huoli vanhemmuuden katoamisesta ja kasvatusvastuun siirtymisestä kouluun on suuri, ja kuormittaa koulun henkilökunnan työskentelyä. Myös perheisiin vietävä lapsen koulunkäyntiä tukeva työ auttaisi työskentelyä kouluarjessa. Vahvasti korostuva teema, johon koulun henkilökunta myös toivoo työparia työn tueksi, on lasten yleisten elämähallintataitojen vahvistaminen.

Näiden suurten teemojen lisäksi lisäresurssia kaivataan auttamaan oppilaiden kotitehtäviin ja kokeisiin liittyvissä haasteissa. Myös erilaisiin palavereihin ajatellaan koulusosionomista olevan hyötyä välittämään tietoa ja havaintoja oppilaiden arjesta sekä olemaan ammatillisena tukena. Murrosikään liittyvien monenlaisten asioiden käsitteleminen ja oppilaan kokonaisvaltainen ohjaaminen esimerkiksi tarvittaessa oikeanlaisen tuen piiriin tukisi henkilökunnan työtä.

Linkkinä toimiminen eri yhteistyötahojen välillä nähdään myös hyvänä koulusosionomin työn muotona.

Pienempinä aihealueina kuvan 2. sanapilvessä erottuvat vielä lintsaminen tai muista syistä johtuvat poissaolot, käyttäytyminen, kaveri- ja tunnetaidot, hyvinvointi, kiusaaminen, syrjäytyminen ja neuropsykiatriset haasteet. Koulusosionomin ajatellaan olevan tueksi myös nivelvaihtelyöskentelyssä, yleisessä havainnointityössä ja ammatillisessa reflektoinnissa.

Tutkimuksen tulokset ovat samankaltaisia, mitä myös aikaisemmissa aihetta käsittelevissä opinnäytetöissä on saavutettu (luku 3.3). Oli kysymyksessä sitten ylä- tai alakoulu, on koulun sosiaaliselle työlle nähty tarvetta yhä enenevässä määrin. Yleistykseenä voidaan todeta, että kouluilla on tarvetta koulusosionomin kaltaiselle resurssille.

7 Lopuksi

7.1 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus

Kaikenlaiseen tutkimusentekoon liittyy monia tutkimuksen eettisyyttä ja luotettavuutta koskevia kysymyksiä, jotka tutkijan on otettava huomioon (Hirsjärvi ym. 2009, 23). Ammattikorkeakoulujen opinnäytetöiden eettisten suositusten mukaan opinnäytetyön tekijän (AMK) on hallittava hyvä tieteellinen käytäntö opinnäytetyöprosessissaan, tieteellisen käytännön vastuut sekä ihmisiin kohdistuvan tutkimuksen yleiset periaatteet (Arene 2020).

Tavoitteenani tässä opinnäytetyössä oli esittää asiat selkeästi ja muotoilla teksti sellaiseksi, että lukijoiden on helppo ymmärtää asiasisältö ja tutkimuksen merkitys. Kirjoittaessani olen pyrkinyt esittämään asiani niin, että sen voi ymmärtää jokainen, joka on koulutukseltaan pätevä työskentelemään perusopetuksen parissa, tai vaikkapa esimerkiksi oppilaan huoltaja, joka on kiinnostunut koulun sosiaalisesta työstä. Tutkimusprosessin kuvaus ja tavoitteen esitleminen tekevät tutkimuksen teoreettisen viitekehyksen ja aineiston analysointimenetelmän lukijalle ymmärrettävämmäksi (Kiviniemi 2018, 85).

Suunnittelin opinnäytetyöni huolellisesti ja toteutin sen järjestelmällisesti ja aikataulun mukaisesti. Samanaikainen työskentely alakoulussa antoi mahdollisuuden havainnointiin ja ajankohtaisten asioiden pohdintaan. Rakensin opinnäytetyölleni tietoperustan peruskoulun sosiaalisesta työstä sekä tutustuin koulusosionomin työtä käsitteleviin artikkeleihin ja aikaisempiin tutkimustuloksiin.

Laatiessani kysymyksiä työyhteisön jäsenille, otin huomioon, että koulusosionomin työnkuva ei ole entuudestaan tuttu Salon kaupungissa. Saatekirjeessä (Liite 1.) esittelin koulusosionomin työnkuvaa lyhyesti ja annoin vastaajille mahdollisuuden tutustua aiheeseen syvemmin. Tutkimusten tulosten kannalta oli olennaista, että vastaajat ymmärsivät kyselyn aiheen ja koulusosionomin työnkuvan keskeiset piirteet. Laadullisessa tutkimuksessa on tärkeää, että tutkimukseen osallistuvat henkilöt tietävät tutkittavasta ilmiöstä

mahdollisimman paljon. Tästä syystä tiedonantajien joukon pitää olla harkittu ja tarkoitukseen sopiva. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 98.)

Perusopetuksen alakoulun työntekijät ovat kaikki kasvatus-, sosiaali- tai terveysalan ammattilaisia ja siksi asiantuntijoita vastaamaan koulun arkeen liittyviin kysymyksiin. Työntekijät, jotka vastaavat ammattitaidollaan kouluyksikön lakisääteisestä toiminnasta ja pyrkivät työssään kehittämään koulutyötä, olivat tutkimuksen kannalta paras mahdollinen kohderyhmä. Koulun sosiaalinen työ nivoutuu osaksi opetusta ja ohjausta, ja koulun työntekijöillä on vahva näkemys myös nykyaikaisista sosiaalisista haasteista ja kehittämisen kohteista koulumaailmassa.

Tuloksista nousi esille samankaltaisia asioita, mitä aikaisemmissakin koulusosionomin työtä käsittelevissä tutkimuksissa on saavutettu (Luku 3.3). Tämän opinnäytetyön tutkimuksen tulokset edustavat kuitenkin vain yhden Salon kaupungin perusopetuksen alakoulun henkilökunnan näkemyksiä. Tulokset on käsitelty huolellisesti ja luottamuksellisesti eettisiä periaatteita sekä vastaamisen vapaaehtoisuutta ja vastaajien anonymiteettia kunnioittaen. Vapaaehtoisuuteen ja anonymiteettiin liittyvät tiedot esiteltiin vastaajille kyselyn saatekirjeessä (Liite 1.). Aineisto on teemoitettu laadullisen sisällönanalyysin ohjeistusta noudattaen.

Tulosten tulkinnassa on huomioitava, että kaikki aineisto on suodattunut yhden tutkijan, eli opinnäytetyön tekijän, yksilöllisen tutkimustyöskentelyn kautta. Laadullinen aineisto ja siitä saadut tutkimustulokset eivät sellaisenaan kuvaa todellisuutta, vaan ne välittyvät lukijoille tutkijan tulkinnallisen tarkasteluperspektiivin tuotoksena. Laadullisessa sisällönanalyysissä aineistosta nousee esiin keskeinen ydinsanoma, jonka tutkija haluaa tulkintansa avulla erityisesti nostaa tarkastelun keskipisteeksi. (Kiviniemi 2018, 76.)

Tässä opinnäytetyössä tehtäväni tutkijana oli laatia mahdollisimman johdonmukainen ja perusteltu tulkinta, joka on toiminut pohjana tutkimuksen tuloksille. Tulkintojeni todenperäisyyttä minun on mahdoton osoittaa, mutta tässä opinnäytetyössä tarjoan lukijalle välineet arvioida, onko tutkimuksen tuloksista

muodostunut käsitys tutkittavasta ilmiöstä lukijan kannalta luotettava. (Kiviniemi 2018, 86.)

7.2 Pohdinta koulusosionomin työnkuvasta tulevaisuuden ammattina

Olen itse työskennellyt koulunkäynninohjaajana koko sosionomiopintojeni ajan. Olen toiminut lasten ja nuorten parissa sekä henkilökohtaisena että yleisenä luokka-asteohjaajana. Alkuopetuksessa ohjatesani ajatukseni opinnäytetyöni aiheesta vahvistui: mielestäni sosiaalisen työn kehittämiseksi juuri alakoulussa olisi ehdottomasti sijaa. Lapsiin, nuoriin ja koulun sosiaaliseen työhön erikoistuneet sosionomit voisivat hyvin löytää paikkansa kouluyhteisöistä. Halusin opinnäytetyössäni tuoda tutkitusti esille alakoulun henkilökunnan näkemyksiä aiheesta.

Pidän koulunkäynninohjaajan työtä erittäin tärkeänä. Ammattitaitoiset, työhönsä sitoutuneet ja jatkuvaa havainnointityötä toteuttavat ohjaajat tekevät paljon ennaltaehkäisevää työtä auttaessaan ja ollessaan läsnä koulun jokapäiväisessä arjessa. Ohjaajilta vaaditaan hyviä yhteistyötaitoja, joustavuutta ja muuntautumiskykyä toimittaessa hyvin erilaisten opettajien ja luokkien kanssa.

Keskusteluissa opettajien ja opiskeluhuollon henkilöstön kanssa olen huomannut, että opinnäytetyöni tutkimustuloksissakin ilmenneet teemat nousevat ajoittain esille aiheuttaen henkilökunnassa kiirettä, väsymystä ja voimattomuutta. On tilanteita, jolloin olisin toivonut pystyväni tekemään enemmän lapsen hyväksi, mutta mihin työnkuvani ja aikani ei ole kuitenkaan riittänyt.

Tutkimuksen tuloksista selvisi, että koulun sosiaalista työtä haluttiin kehittää, mutta ilmeni myös pohdintaa siitä, mahtaako lisätitteleiden tuominen kouluun olla järkevää. Voisiko jo valmiiksi olemassa olevan henkilökunnan osaamista päivittää, jotta sosiaalisiin haasteisiin voitaisiin vastata tehokkaammin? Osana koulun sosiaalisen työn kehittämistä näkisin hyvänä mahdollisuutena myös koulunkäynninohjaajien työnkuvan päivittämisen. Ohjaajien koulutusta ja ammattitaitovaatimuksia voisi lisätä ja työnkuvaa työyhteisössä muuttaa siten,

että heillä olisi paremmat mahdollisuudet vaikuttaa sosiaalisiin haasteisiin ja toimia yhteistyössä huoltajien ja yhteistyötahojen kanssa.

Yhä useammat kunnat palkkaavat kouluihin entistä enemmän tukihenkilöitä, joiden perustehtävänä on tehostaa koulun sosiaalista työtä pyrkimällä mm. vähentämään lasten ja nuorten koulupoissaoloja ja niihin liittyviä ongelmia. Näiden tukihenkilöiden tehtävänä on tukea oppilaiden hyvinvointia, osallisuutta, motivaatiota, viihtyvyyttä, turvallisuuden tunnetta sekä kouluun kiinnittymistä. (Mäenpää 2023.)

Kouluissa toimivia erilaisilla ammattinimikkeillä kutsuttavia tukihenkilöitä on monissa kunnissa ennestäänkin, mutta määrä lisääntyy. Tarve on kasvanut, mutta osasyynä on myös lakimuutos. Perusopetuslaki muuttui elokuun 2023 alussa niin, että opetuksen järjestäjän pitää ennaltaehkäistä oppilaan poissaoloja ja puuttua niihin suunnitelmallisesti. Lakimuutos liittyy viime hallituskauden *Sitouttava koulu yhteistyö* -hankkeeseen, jonka yksi tavoite oli poissaolojen ehkäisy sekä myönteisen toimintakulttuurin rakentaminen kouluissa. (Mäenpää 2023.)

Tarve kouluissa toimiville erilaisille tukihenkilöille on tutkitusti kasvanut. Lisähenkilöstöllä pyritään siihen, että opettajat saavat keskittyä opettamiseen. Uusia ammattihenkilöitä ei kuitenkaan pidä palkata paikkaamaan jonkin toisen hallintokunnan henkilöstövajetta, vaan ensisijaisesti on pidettävä huolta valmiiksi palkatun henkilökunnan pätevydestä. Liian sirpaleiset työkuvat eivät palvele oppilasta ja hänen perhettään eikä opetushenkilöstökään ehdi tehdä yhteistyötä liian monien eri henkilöiden ja tahojen suuntaan. Myös tiedonkulku ja vastuukysymykset on muistettava ottaa huomioon. (Mäenpää 2023.)

Uskon ja toivon, että koulusosionomit, kouluvalmentajat, koulumentorit tai muilla ammattinimikkeillä toimivat sosiaalialan korkeakoulutetut ammattihenkilöt löytävät paikkansa ja työnkuvansa kouluissa erilaisten hankerahoituksilla tuettujen pilotointien kautta. Työnkuva muotoutuu yksikön tarpeiden mukaan ja toimiviksi havaittujen toimintamallien kautta.

Kuulun sosiaalisen median yhteisöpalvelukanavassa Facebookissa ryhmään ”Sosionomit kouluissa”. Uutisvirtaani osui toukokuussa 2023 erään ryhmän jäsenen jakama vinkki ja linkki Vantaan kaupungin työpaikkailmoituksesta. Täysin uuteen tehtävään kouluvalmentajaksi peruskouluihin oli haussa peräti 11 paikkaa. Lueskelin uteliaisuuttani tehtävänkuva ja vaatimuksia, joita hakijoilta edellytettiin. Työnkuva vastasi erittäin hyvin sellaista työtehtävää, jota halusin tässä opinnäytetyössäni painottaa osana koulun sosiaalista työtä.

Tässä työpaikkailmoituksessa kouluvalmentajan kerrottiin vahvistavan peruskoulun oppilaiden kouluun kiinnittymistä yhteistyössä pedagogisen henkilöstön ja oppilashuollon henkilöstön kanssa. Kouluvalmentajan kuvattiin olevan opetukseen sitoutumaton koulun työntekijä, joka toimii pääsääntöisesti ilman ennakkoon sovittua aikataulua, ja jolla on aidosti aikaa oppilaille matalan kynnyksen kohtaamisiin. Kouluvalmentajan kerrottiin myös toimivan viestinviejänä oppilaiden ja muun henkilöstön välillä, joko yksin tai yhdessä oppilaiden kanssa, sekä olevan osa monenlaisia verkostoja ja tiimejä perheiden, koulun henkilöstön ja perusopetuksen asiantuntijoiden kanssa. (Vantaa 2023.)

Vantaan kaupunki toivoi kouluvalmentajan työhön hakevilta joko yhteisöpedagogin tai sosionomin kelpoisuutta sekä kokemusta oppilaiden hyvinvoinnin tukemisesta, yhteisöllisestä hyvinvointityöstä ja erityisopetuksesta. Hakijoilta odotettiin löytyvän myös osaamista moniammatillisesta yhteistyöstä, hyviä vuorovaikutus- ja yhteistyötaitoja sekä perusopetuksen tuntemusta. (Vantaa 2023.)

Oli ammattinimike sitten kouluvalmentaja, koulumentori tai koulusosionomi, on kyseessä tulevaisuuden ammatti, jota kouluyhteisöissä tullaan toivottavasti hyödyntämään yhä laajemmin. Tämänkaltaiset työhakemukset tulevat jatkossa herättämään mielenkiintoa erityisesti kouluikäisten ja nuorten kanssa työskentelyyn erikoistuneiden sosionomien keskuudessa. Mielelläni itsekkin etenisin urallani ammattiin, jossa saisin mahdollisuuden vaikuttaa ja kehittää koulun sosiaalista työtä.

Lähteet

Aalto-yliopisto 2023. Opettajan käsikirja. Viitattu 10.5.2023.

<https://www.aalto.fi/fi/opettajan-kasikirja/suomalainen-koulutusjarjestelma>

Arene 2020. Ammattikorkeakoulujen opinnäytetöiden eettiset suositukset.

Viitattu 13.8.2023. <https://arene.fi/julkaisut/raportit/opinnaytetoiden-eettiset-suositukset/>

Hirsjärvi S.; Remes P. & Sajavaara P. 2009. Tutki ja kirjoita. 15. uudistettu painos. Helsinki: Tammi.

Hyttinen M. & Taskinen K. 2017. Koulumentorin merkitys koulu yhteisössä – Opettajien kokemuksia koulumentorin toiminnasta oululaisessa koulussa. Opinnäytetyö. Sosiaalialan koulutusohjelma. Sosionomi (AMK). Diakonia-ammattikorkeakoulu. Viitattu 14.12.2022.

https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/128098/hyttinen_mira_taskinen_kaisa_2017.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Jokinen, S. & Rask, M. 2020. Koulusosionomi tukemassa oppilaiden arkea.

LAB Pro. Viitattu 18.11.2022. <https://www.labopen.fi/lab-pro/koulusosionomi-tukemassa-oppilaiden-arkea/>

Jokitalo, J-P. 2020. Opiskeluhuollon kokemuksia kasvatusohjaajan työn vaikuttavuudesta. Opinnäytetyö. Sosiaalialan koulutusohjelma. Sosionomi (AMK). Laurea-ammattikorkeakoulu. Viitattu 14.12.2022.

https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/336813/Opinn%c3%a4ytety%c3%b6_valmis_Jokitalo.pdf?sequence=2&isAllowed=y

Junttila, N. 2015. Kavereita nolla. Lasten ja nuorten yksinäisyys. Helsinki: Tammi.

Kananen, J. 2014. Laadullinen tutkimus opinnäytetyönä. Miten kirjoitan kvalitatiivisen opinnäytetyön vaihe vaiheelta. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu.

Kettunen, I. 2018. Koulusosionomi tukee koko luokan hyvinvointia. Talentia-

lehti. Viitattu 18.11.2022. <https://www.talentia-lehti.fi/koulusosionomi-tukee-koko-luokan-hyvinvointia/>

Kiviniemi, K. 2018. Laadullinen tutkimus prosessina. Teoksessa Valli, R. (toim.) 2018. Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. 5. uudistettu painos. Jyväskylä: PS-kustannus.

Käiväräinen, V. 2023. Wilmasta pudotettu kuraattori kyselee yhteystietoja rehtorilta. Salon Seudun Sanomat 12.1.2023.

Laki oppilas- ja opiskelijahuoltolain muuttamisesta 2022/377.

Laki oppilas- ja opiskelijahuoltolain muuttamisesta 2021/633.

Laki oppilas- ja opiskelijahuoltolain muuttamisesta 2021/1146.

Mäenpää, T. 2023. Kouluvalmentajat auttavat oppilasta tulemaan kouluun ja pärjäämään siellä - heitä palkataan nyt lisää, sillä poissaolot halutaan kuriin. Yle Uutiset 7.8.2023. Viitattu 10.8.2023. <https://yle.fi/a/74-20043204>

Mäkelä, J. 2019. Luottamus koulussa ja opiskeluhuollossa. Teoksessa Hietanen-Peltola, M.; Rautava, M.; Laitinen, K. & Autio, E. (toim.) 2019. Kohtaaminen keskiössä – Lapsi- ja nuorilähtöisyys opiskeluhuollon palveluissa. THL.

Opetusalan ammattijärjestö OAJ. 2020. Viitattu 22.12.2022.

<https://www.oaj.fi/politiikassa/pelastetaan-peruskoulu/johtamista-kehittamalla-kehitetaan-peruskoulun-koko-tyoyhteisoa/>

Opetushallitus OPH. 2023. Viitattu 15.5.2023. <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/opiskeluhuolto>

Opetus- ja kulttuuriministeriö OKM. 2023. Pisa-tutkimus ja Suomi. Viitattu 14.10.2023. <https://okm.fi/pisa>

Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 2013/1287.

Perusopetuslaki 21.8.1998/628.

Pesonen, A-E. & Laine, T. 2016. Sosiaaliohjaus koulujen sosiaalisessa työssä. Teoksessa Helminen, J. (toim.) 2016. Sosiaaliohjaus – lähtökohtia ja käytäntöjä. Helsinki: Edita Publishing Oy.

Salin-Hämäläinen, S. 2020. Kouluvalmentajan työnkuvan ja roolin merkitys osallisuuden, yhteisöllisyyden ja varhaisen tuen vahvistamisessa. Opinnäytetyö. Sosiaalialan koulutusohjelma. Sosionomi (YAMK). Metropolia-ammattikorkeakoulu. Viitattu 14.12.2022.

https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/355169/Salin-Hamalainen_Sari.pdf?sequence=2&isAllowed=y

Salo 2022a. Viitattu 20.11.2022. <https://salo.fi/varhaiskasvatus-ja-koulutus/perusopetus/>

Salo 2022b. Viitattu 20.11.2022. <https://salo.fi/varhaiskasvatus-ja-koulutus/perusopetus/apua-ja-tukea-oppilaalle/koulupsykologit-ja-kuraattorit/>

Salon kaupungin perusopetuksen opetussuunnitelma. 2016. Viitattu 20.11.2022. https://salo.fi/wp-content/uploads/2020/09/Perusopetuksen-opimussuunnitelma-2016-10_2_2020.pdf

Sosiaali- ja terveysministeriö STM 2022. Sote-uudistus. Viitattu 14.12.2022. <https://soteuudistus.fi/usein-kysytya-opiskeluhuollosta>

Talentia 2021. Viitattu 14.12.2022. <https://www.talentia.fi/uutiset/sote-uudistus-on-hyvaksyty/>

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos THL 2023. Viitattu 14.10.2023. <https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/sote-palvelut/opiskeluhoolto/yhteisollinen-opiskeluhoolto>

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.

Valli, R. 2018. Aineistonkeruu kyselylomakkeella. Teoksessa Valli, R. (toim.) 2018. Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. 5. uudistettu painos. Jyväskylä: PS-kustannus.

Vantaa 2023. Viitattu 10.8.2023. <https://www.vantaa.fi/fi/ajankohtaista/uutinen/vantaan-peruskouluissa-kokeillaan-uudenlaista-tapaa-edistaa-yhteisollisyytta-ja-oppilaiden-hyvinvointia>

Vilka, H. 2015. Tutki ja kehitä. 4. uudistettu painos. Jyväskylä: PS-kustannus.

Visma 2023. Viitattu 15.1.2023. <https://www.visma.fi/wilma/>

Wallin, A. 2011. Sosiaalityö koulussa. Avaimia hyvinvointiin. Helsinki: Tietosanoma Oy.

Saatekirje tutkimukseen osallistuville

Hei työtoveri!

Opiskelen Turun ammattikorkeakoulussa sosionomiksi ja teen opinnäytetyöni tutkimusosuuden työyksikössämme. Opinnäytetyöni nimi on ”Koulusosionomi työyhteisössä: koulun henkilökunnan näkemyksiä koulusosionomin työnkuvasta ja mahdollisuuksista vaikuttaa alakoulun arjessa”. Tarkoituksena on tutkia ja tuoda esille koulusosionomin työnkuvaa sekä kartoittaa työn mahdollisuuksia ja tarvetta alakoulussa tehtävän työyhteisökyselyn avulla. Toimeksiantajanani ja tutkimusluvan myöntäjänä toimii Salon kaupunki, eikä opinnäytetyössäni mainita työyksikön nimeä. Tavoitteenani on tuoda toimeksiantajan ja koulun henkilökunnan tietoisuuteen melko uusi ammattinimike, joka toivottavasti tulevaisuudessa vakiintuisi osaksi Salon koulujen moniammatillisen yhteistyön kokonaisuutta.

Kutsun siis sinut työyhteisön jäsen, vastaamaan tähän Webropolilla luotuun kyselyyn. Vastaaminen tapahtuu anonyymisti ja käsittelen vastaukset luottamuksellisesti. Lähetän kyselyn kaikille työyhteisön jäsenille, joten olet sitten opettaja, koulunkäynninohjaaja, rehtori tai osa opiskeluhuollon henkilöstöä, on vastauksesi ja näkemyksesi erittäin toivottu ja tärkeä! Tutkimus sisältää kuusi avointa kysymystä painottuen koulusosionomin työn ennaltaehkäisevään merkitykseen nykyaikaisessa alakoulumaailmassa. Tutkimuksen tuloksena on tarkoitus saada laadullisen sisällönanalyysin avulla nimettyä selkeitä aihealueita, joissa koulusosionomin työlle nähtäisiin tarve ja mahdollisuus vaikuttaa.

Mikäli koulusosionomin työnkuva on sinulle täysin uusi, tässä lyhyt määritelmä:

Koulusosionomi tukee oppilaan koulunkäyntiä, arjen hallintaa sekä vanhempien osallisuutta lasten koulunkäyntiin. Hän toimii myös työparina, tukena ja apuna opettajalle, jonka ensisijaisena tehtävänä on opettaminen.

Oppituntityöskentelyssä koulusosionomin työnkuva on lähellä koulunkäynninohjaajan työtä, mutta työn pääpaino on kuitenkin sosiaalialan työssä. Koulusosionomi tekee yhteistyötä oppilashuollon henkilöstön kanssa, mutta toimii rehtorin alaisuudessa osana koulun henkilökuntaa. (Kettunen 2018).

Jos tahdot perehtyä ennen vastaamista tarkemmin aiheeseen, tässä pari lyhyttä artikkelia:

Kettunen, I. 2018. <https://www.talentia-lehti.fi/koulusosionomi-tukee-koko-luokan-hyvinvointia/>

Jokinen, S. & Rask, M. 2020. <https://www.labopen.fi/lab-pro/koulusosionomi-tukemassa-oppilaiden-arkea/>

Kysely on avoinna huhtikuun 2023 loppuun asti. Tutkimustulokset ja valmis opinnäytetyö tulevat julkaisemisluvan saatuaan kaikkien luettavaksi osoitteeseen www.theseus.fi vuoden 2023 loppuun mennessä.

Tässä linkki kyselyyn.

Kiitos jo etukäteen vastauksista!

Yhteistyöterveisin,

Anitra Alhoniemi

Sosionomi-opiskelija / Turun AMK

Kysely työyhteisön jäsenille

Kysymykset 1–5 ovat yhteisiä kaikille vastaajille.

1. Oletko kuullut aikaisemmin koulusosionomin työstä tai työskennellyt yksiköissä, joissa sosionomeja on kuulunut koulun työyhteisöön?
2. Opettajat opettavat, koulunkäynninohjaajat auttavat, erityisopettaja ja resurssiopettaja tukevat ja tehostavat opetusta, ja rehtori pyörittää kokonaisuutta. Olisiko työyhteisössä mielestäsi sijaa koulusosionomille tukemaan koulun sosiaalista työtä? Miksi tai miksi ei?
3. Opiskeluhuollon palvelut siirtyivät kunnilta hyvinvointialueen vastuulle vuoden 2023 alusta. Mitä olet mieltä koulusosionomin työn mahdollisuuksista toimia yhdistävänä linkkinä oppilaiden, koulun henkilökunnan ja opiskeluhuollon henkilöstön välillä?
4. Oletko huolissasi jostakin ilmiöstä oppilaiden keskuudessa, johon olisi mielestäsi hyvä puuttua? Voisiko koulusosionomi esimerkiksi järjestää aiheeseen liittyviä oppitunteja tai tukea ryhmäytymisessä tai syrjäytymistä ehkäisevässä työssä?
5. Koulusosionomeja tai -valmentajia työskentelee eniten yläkouluissa ja koulunuorisotyössä. Mitä olet mieltä siitä, että koulun sosiaaliseen työhön panostettaisiin vielä enemmän juuri alakoulussa ja erityisesti alaluokilla? Voitaisiinko varhaisella puuttumisella vaikuttaa ja ennaltaehkäistä esim. lastensuojelun tarvetta?

Vastaa yhteen kysymykseen: 6, 7 tai 8.

6. Vastaa tähän, jos olet OPETTAJA tai REHTORI: Mitkä ovat sellaisia haasteita tällä hetkellä työssäsi oppilaiden tai huoltajien kanssa, joihin toivoisit tukea, aikaa tai lisäresursseja? Voisiko koulusosionomi olla avuksi? Voit kertoa esimerkkejä.
7. Vastaa tähän, jos olet KOULUNKÄYNNINOHJAAJA: Tuntuuko sinusta, että työssäsi oppilaiden kanssa tulee vastaan tilanteita, jotka huolestuttavat sinua, mutta työnkuvasi puolesta voit vain viedä asiaa eteenpäin? Voisiko koulusosionomi olla avuksi? Voit kertoa esimerkkejä.
8. Vastaa tähän, jos kuulut OPISKELUHUOLLON HENKILÖSTÖÖN: Saatko tarpeeksi tietoa asiakkaistasi ja ehditkö keskustella opettajien kanssa? Voisitko mielestäsi hyötyä koulukohtaisesta koulusosionomista, jonka tehtävänä olisi välittää tietoa ja havaintoja ”kentältä” ja koulun arjesta? Voisiko koulusosionomi puolestaan välittää tietoa opiskeluhuollon toiminnasta oppilaille ja huoltajille?
9. Tähän voit halutessasi kirjoittaa aiheeseen liittyviä ajatuksiasi.